

ՃԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ Կ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆԻՍ 1, 1907

ԹԻԻ 22

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Ք. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բողոքականութեան հոլումը 377. — Անճառքնութիւն 379. — Էրանի Տգիտութիւն 380. — Խաչին Ետին 381. — Շնչառութեան Դիմակներ Իւ Պաղատարներ 382. — Հակիքին հակուղ կեղեւ Ունեցալուն Պատմաւոր 383. — Ասեղներ 384. — Մեր Պատկերներ 384. Հայ Եկեղեցիին Հաւատքը Ննգեցելոց Նկատմամբ 386. — Սայլըս Մարքը 389. — «Իմ Զայնս Աստուծոյ Է» 392. — Ալիարհիս Բարեբարներէն Միւ 393. — Պետրոս Արքեպիսկոպոս՝ Առաջնորդ Սըվագի 394. — Կարինէ 395. — Աղընճիկ 395. — Սարկաւագի Զեռնադրութիւն 396. — Դուն 396. — Քաղաքական Լուրեր 397.

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉՈՒՄԸ

[Խմբագրական]

3.

Բողոքականութիւնը պէտք է իբրեւ վկայ մը մեր կրօնի ամենէն կենսական ճշմարտութիւններէն ոմանց: Չենք ըսեր թէ այս ճշմարտութիւններուն վկայութիւն չարուիր ուրիշ եկեղեցիներու մէջ, և կարելի է թէ ուրիշ ճշմարտութիւններ անոնց ձեռամբ աւելի արդիւնաւորապէս կը պարզուին քան Բողոքականներու ձեռամբ: Բայց ճշմարտութիւնները որոնց վրայ կը խօսինք՝ Բողոքականներու մէջ այնպիսի կարեւորութիւն և շեշտ մը կ'ընդունին, զոր ուրիշ ոչ ուրեք կը գտնեն:

Այս ճշմարտութիւններէն մին է թէ կրօնքի մէջ կարեւորը սրտին վիճակն է, թէ Աստուած տրտաքին արարողութիւններ չէ որ կը պահանջէ, այլ ներքին զգացումներ: Արարողութիւններու դէմ չէ մեր խօսքը: Աստուծոյ կրնան օգտակար ըլլալ: Եւ կ'ըլլան ալ երբ, և միմիայն երբ, ուղիղ զգացումներ ու սէրեր կը զօրացնեն հոգիին մէջ: Ինչ որ Բողոքականները մնասակար կը համարին՝ այսինչ ժամանակ այսինչ կերակուրէ հրաժարելը չէ, ոչ ալ խաչակնքելը, ոչ ալ օրհնակ ջուր սրսկելը, ևն., այլ այս բաները Գրիտոմէթիւն հաւատքի բաները համարելը: Մարդիկ կան որոնք անսպարիկնաւ-

թեան, անսովորականութեան կամ անմարդութեան անձնատուր եղած են ունակարար և սակայն կրօնասէր կը նկատեն իրենքդիրենք, վասն զի արտաքին արարողութիւններու գործադրման հոգածութեան ուշի ուշով: Ահա ճշմարտութեան ամենէն այլանդակ և մնասակար մէկ խեղաթիւրումը, զոր երեք տեսած է աշխարհ: Մարդոց դասակարգ մը կար, որու զայրադին յանգիմանութիւններ ուղղեց մեր Փրկիչը, և անոնք այնպիսիներ էին որոնք կրօնքը արտաքին ձեւակերպութիւն մը դարձնելու ճիշտ այս յանցանքը կը գործէին: Ամենափոքր բաներու տասանորդը կը վճարէին, կեանքի գրեթէ ամէն օրումն և ամէն արարքի համար խիստ կանոններ ունէին: Սակայն իրենց սիրտերը հպարտութեամբ, ազանութեամբ և ուրիշ մոլութիւններով լեցուած էին: Լեռան վրայի քարոյզ ըողոքով լեցուն է արտաքին բաներու չափաւանդ կարեւորութիւն ընծայելու դէմ: Արտաքին արարողութիւններու գործադրութեան համար ոչ մէկ երանի արուած է: Երկու մեծ պատուիրաններն են զԱստուած սիրել և մեր ընկեր արարածները սիրել: Պօղոս կը ներկայացնէ հոգիին պտուղները — «սէր, խնդութիւն, խաղաղութիւն» ևն. — իբրեւ ներ-

քին առաքելութիւններ : Եւ ոչինչ կ'ըսէ արտաքին արարողութիւններու վրայ : Արդ գիտենք թէ ուրիշ եկեղեցիներու պաշտօնեաներ շատ անգամ կը քարոզեն այս նոյն ճշմարտութիւնները, և հաւատարմաբար կ'ըսեն իրենց ժողովուրդին թէ սրտի ուղիղ վիճակը միայն հաճոյ է Աստուծոյ : Կ'ուրախանանք իրենց վկայութեան համար և զիրենք մեղի գործակից կը համարինք ժողովրդին ուղիղ սորվեցնելու մասին : Բայց Բողոքականութեան մասնաւոր կոչումներէն մին է այս ուղղութեամբ վկայութիւն տալ, ազգաբարեկ արարողասպաշտութեան վաճառքին դէմ, որ մին է մեծ չարիքներէն որոնցմէ կը տատապի եկեղեցին, և չէտեղ ինչ որ մեր Տէրը կը սորվեցնէ Մատ. ԺԵ. պիտուն մէջ, թէ կերակուր կամ արտաքին ուէ բան չպղծեր մարդը, այլ չարը «որ սրտէն կ'ելլէ» :

Ուրիշ ճշմարտութիւն մը որու կը վկայէ Բողոքականութիւնը՝ սա է թէ հոգ. փրկութեան ճամբան է ապաշխարութիւն և հաւատք : Տարբերութիւն կը ընէ ապաշխարութեան և ապաշխարանքի միջև : Սբ. Գիւրգէնի մէջ Աստուած կը ներկայացուի իբրեւ Հայր, և կրնանք այս յարաբերութենէն հասկընալ թէ ի՞նչ կ'ուզէ ան : Եթէ որդի մը սուղախոտ և անհնազանդ ըլլար խմաստուն ու սիրաւիր հօր մը, հայրը պիտի չուզէր որ ան կարգ մը պատիժներ տար իր անձին իբրեւ քառութիւն և յետոյ նոյն յանցանքները գործէր դարձեալ : Այլ պիտի ուզէր որ որդին իր հօրը բարութիւնը և քաղցրութիւնը այնչափ ճանչնար որ անկեղծօրէն ցաւէր իր ծուռ ընթացքին համար և այդ ցաւէն ու սրտին մէջ արթնցող սէրէն ու շնորհակալութիւնէն առաջնորդուէր այնուհետեւ իր ամէնէն բարձր հաճոյքը հօրը պարտուպատշաճ պատիւ ու հնազանդութիւն մատուցանելու մէջ դանել : Այսպէս կ'ըլլայ ճշմարիտ ապաշխարութիւնը, մեղքի համար հարադատ ցաւը որ մեղ կը հրաժարեցնէ մեղքէ :

Եւ Յիսուս Քրիստոսի վրայ հաւատքը, այն մեծ վարդապետութիւնը զոր Լուսեր քարոզեց և զոր հռչակելով չարսեց բովանդակ Հիւսիսային Եւրոպան, վկայութեան միւս մասն է : Եթէ կայ բան մը առաքելական վարդապետութեան մէջ ամէն ուրիշէ նշանաւոր, սա է թէ Յիսուս Քրիստոսի հաւատացող հոգիները պիտի փրկուին, թէ օրէնքի գործերով չէ, մեր ըրած կամ ընել կրցած ուէ բանի շնորհով, որ կը փրկուինք, այլ Աստուծոյ ձրի շնորհքով որ հիմնուած է Յիսուս Քրիստոսի քաշական արժանիքին վրայ : Լուսերի օրով պէտք կար և հիմա ալ պէտք կայ որ մարդոց ուշադրու-

թիւնը կեդրոնական այս ճշմարտութեան դարձուի : Այն քարոզութիւնը որ դայտ հռչակեր՝ թերի է : Այն եկեղեցին որ ասոր չվկայէր՝ ճշմարտապէս չցուցնէր Աւետարանին լոյսը : Աւելի զէն է ծուռ պատասխան տալ «Ինձի ի՞նչ պէտք է ընել որ փրկուիմ» հարցման քան ուրիշ ուէ հարցման :

Սրբարեւ քարոզութեան այս ձեւը կերպով մը կը նուազեցնէ եկեղեցական պաշտօնէին յարգը : Երկու հայեացքներուն տարբերութիւնը կրնայ օրինակով մը ցուցուիլ : Ենթադրենք թէ սքանչելի հմտութեան տէր և շատ բարեսէր բժիշկ մը կայ, որ պատրաստ է բոլոր իրեն գիմոզները բուժել ձրիապէս : Կարգ մը մարդիկ, որ զիրենք անոր ծառաները կը կոչեն, կ'ըսեն թէ ամէն ինչ որ կըրնան ընել՝ սա է որ մարդոց պատմին անոր ճարտարութիւնը, համոզեն զանոնք անոր գիմել, ճամբան ցոյց տան, և զարմանումէն ետքը միշտ յորդոր ուղղեն անոր պատուէրներուն հետեւիլ, բացարկն այդ պատուէրները և խրատեն անոր գիմել ամէն անգամ որ բժշկական օգնութեան պէտք զգան : Միւս կարգը կ'ըսէ թէ իրենք մեծ բժիշկէն պաշտօն առած են իր անունով զարմանել հիւանդները : Մէկ կարգը կ'ըսէ, եթէ բժիշկը տոնաց մեր օգնութեան գանէք, ձիւտ նոյնն է, սիրով կ'ընդունի ամէն իրեն գիմոզները : Միւսները կ'ըսեն, զայն կրնաք գանել մեր ձեռամբ միայն : Այս օրինակին դասը ականբեւ է : Մէկ տեսութեան համաձայն եկեղեցականը անհրաժեշտ է պատարագ մատուցանելու, խոստովանանք լսելու և արձակում շնորհելու համար : Միւս տեսութեան համաձայն գործը ամբողջովին մեղաւոր մարդուն և անոր Փրկչին միջև է : Եթէ մարդը ճշմարտապէս զղջայ և Քրիստոսի ճշմարտապէս հաւատոյ այն հաւատքով «որ սիրով ի գործ կը դրուի» և նուիրագործուած կեանքով կ'արտայայտուի, այդ է բոլոր պահանջուածը : Այսու ամենայնիւ Բողոք. հովիւին պաշտօնը, եթէ հաւատարմութեամբ ի գործ գրուի, մեծ օգուտ և ամենաբարձր կարեւորութիւն ունի :

Բողոքականներու հաւատքին մէջ նշանաւոր տեղ բռնող ուրիշ վարդապետութիւն մը Սբ. Հոգիին գործն է : Ասոր այնչափ կարեւորութիւն ընծայուեցաւ որ վաւառային քաղաքի մը մէջ, ուր ժամանակաւ յօգուածազիրս կը բնակէր, ոչ-Բողոքական դրացիներ սկսան սա հեղինական հարցումն ուղղել, «Սբ. Հոգին առա՞մ ես» : Տարակոյս չկայ որ ոմանք խեղաթիւրած են այս վարդապետութիւնը, ինչպէս խեղաթիւրուած է Սբ. Գրոց ամէն կարեւոր վարդապետութիւն : Երբ մարդ կ'ըսէ թէ բոլոր իր վարդապետութիւններուն մէջ Սբ. Հո-

դիէն կ'առաջնորդուի, և թէ հետեւապէս ամէն ինչ որ ինք կ'ընէ՝ իբրեւ Աստուածային ճշմարտութիւն ընդունուելու է, ինքզինք ծիծաղելի կը դարձնէ: Երբ կ'ընէ թէ ինք կատարելապէս սրբուած է և առանց մեղքի կ'ապրի, կը ցուցնէ թէ կատարելապէս անձնախոսք եղած է: Սակայն վարդապետութեան մը սխալ ներկայացումները չեն հուսադեցներ անոր արժէքը: Եթէ տեղւոյ անձկութիւնը արգելք չըլլար, կրնայինք ցոյց տալ թէ Սբ. Հոգիին անձը և զործը ինչպէս կը լեցնեն ամբողջ Նոր Կտակարանը: Անոր պաշտօնը այնքան կարեւոր է որ առաջին աշակերտներուն համար օգտակար դատուեցաւ որ Քրիստոս կրթար, որպէս զի Հոգին զար: Մինչև որ ան զար, աշակերտները Երուսաղէմի մէջ պիտի մնային և աշխարհը աւետարանելու մեծ դործը պիտի չսկսէին: Ան է որ զմարդ կը յանդիմանէ մեղքի համար, կը նորոգէ սիրտը, կը սրբէ, կ'առաջնորդէ, կ'սփոփէ և կը զօրացնէ զմարդ: Ան է որ կ'արդիւնաւորէ Քրիստոնէական ամէն աշխատութիւն և առանց սրու օգնութեան աղարդիւն կը մնան ամէնէն պերճ քարոզութիւնները և ամէնէն անձնուրաց աշխատութիւնները: Եթէ այս վարդապետութիւնները Քրիստոնէական նոր աղանդի մը յղացումներն են, մերժուելու են: Բայց իր Սբ. Գիրքը ուշադրութեամբ կարդացող մարդ մը չկրնար այս բաները չտեսնել, ինչպէս մենք չենք կրնար Աստուծոյ չտեսնել աշխարհի քարտէսին վրայ: Եւ Սբ. Հոգիին պաշտօնին ու զործին վերաբերեալ վարդապետութիւնը ոչ միայն յստակ պարզուած է Նոր Կտակարանին մէջ, այլև ինքութեամբ ողջունելի և անդին համարելի վարդապետութիւն է: Թէ մեղքի դէմ մեր ներքին ու արտաքին պայքարին մէջ Ամենակարող Օգնական մը ունինք, թէ աշխարհի վրայ չարին ընդդիմանալու և մարդկային ազգը աւելի հոգ, բարձր մակարդակ մը հանելու համար բարի մարդիկ առանձին չեն աշխատիր, այլ իրենց ակար ջանքերուն հաւել Աստուծոյ Հոգիին զօրութիւնը ունին, թէ բոլոր մարդիկ մէկտեղ չեն կարող մինչև իսկ մէկ մեղաւոր սիրտ փոխել, բայց ունին իրենց հետ մէկը որ կրնայ ամէն իր ազգեցութիւնը ընդունողներուն սիրտերը փոխել, այս բաները մեծ միախառնութիւն և քաջալերութիւն բերելու են մեզի:

Ահա այս երեք յօդուածներով քանի մը պատճառներ տուինք թէ ինչո՞ւ կը կարծենք որ Բողոքականները սիրով ու սրտանց պահպանելու են իրենց եկեղեցին: Մեր անցեալ աշխատութիւններուն արդիւնքները լիովին չպահպանելու մեր փափաքները, բայց և այնպէս աննշան բաներ չեն անոնք: Եւ

ամենակարեւոր բաներէն շատեր վիճակադրութեամբ կարելի չէ ցոյց տալ: Բան մը չկայ որ Աւետարանին չափ և Աւետարանին հաւատարիմ եկեղեցիի մը չափ օգնէ ժողովրդի մը: Պօղոս բնաւ իր ժողովուրդը աւելի չսիրեց և անոր աւելի անձնութեան թիւն ցոյց չտուաւ քան երբ յանձն առաւ վրայ ըլլալ Աւետարանին ճշմարտութեան: Թող Բողոքականները, հաւատարիմ մնալով այն ըմբռնման զոր ունին ճշմարտութեան վրայ, խորին համակրանք և սէր ցոյց տան Քրիստոնէայ եկեղեցիին բոլոր միւս ճիւղերուն հանդէպ և պատրաստ ըլլան, երբ առիթը ներկայանայ, անոնց հետ միասնալ հոգ. ամէն բարի գործի մէջ: Եթէ ընդդիմութեան բախիկ և վատահամբաւութիւն այնպիսիներէ որոնք զեւտրված չեն աւելի լայն ու աւելի ներող ողին դալուս ուրու մէջ կ'ապրինք, թող յիշեն զՆա, «որ կը նախատուէր, և փոխարէնը չէր նախատար», և անոր օրինակին թող հետեւին: Բայց թող իրենց կեանքով և իրենց վարդապետութեամբ վկայեն այն փառաւոր ճշմարտութիւններուն զորոնք ընդունած են:

Վ. Ն. Ջ.

ԱՆՁՆԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

(Վեր. Տբ. Բայլը)

Վաճառականներ սովոր են ամէն տարեւոյ սկիզբը իրենց պատրաստ միջերթին հաշիւը նայիլ, և աւետարական ամէն խոհեմ մարդիկ իրենց գործերը կը քննեն հարցնելով «Աւելի հարձուստ եմ թէ աւելի աղքատ»: Վաճառականին համար իմաստութիւն է իր ելեւտական վիճակը դիտնալ: Ո՛րչափ աւելի պարտականութիւն է ամէնուս համար մեր սիրտերը և մեր անմահ հոգիին վիճակը քննել հաւատարմութեամբ և անաչառութեամբ: Աստուծոյ Խօսքին բացորոշ ու քաղցր պատուէրն է «Քննեցէ՛ք ձեր անձերը»: »

Մարդ կը կարծէ թէ մեզի կատարելապէս ծանօթ պիտի ըլլայ անձը, որու հետ կ'ապրինք ամէն օր և որ մեր մարմնին մէջ կը բնակի: Սակայն սրբան խղճալի կերպով ազատ ենք յաճախ և մեր սրտին խուցերէն քանկն երբեք կը խուզարկուին: Երանի այն մարդուն որ իր հոգիին Քրիստոսը կ'ըլլայ: Մեր հոգեւոր փեճագոյն վառնող մեր չղննուած, չզարգացուած յատկութիւններուն կողմը կը դրուուի: Ոչ որ զիտէ թէ իր մէջ ինչ կայ մինչև որ չփորձուի: Այս ճշմարտութիւնը երկու կողմով ալ հատու է: Թէ՛ աղէկ յատկութիւններու կը պատշաճի և թէ՛ թաքուն տկարութիւններու կամ մուլտիպլիկացիութեան: Զոր օրինակ, Արարհամ չէր կրնար դիտնալ թէ Աստուծոյ վրայ ո՛րչափ հաւատք ու-

նէր մինչեւ որ մերկ ոտերը չչողացուց իր սիրեցեալ որդիին կուրծքին վրայ: Դանիէլ չէր կրնար լիովին զիտնալ իր քաջասարսուռութեան չափը, մինչեւ որ առիւծներու գոռերն սպառնալիքը իր դէմ չեղաւ: Աստուծոյ արարքներուն մէկ նպատակը և իր ժողովուրդը հրահանգելու մէկ կերպն է ոչ միայն իր շնորհքը տալ անոնց, այլ իր շնորհքը փայլեցնել անոնց վրայ:

Միւս կողմէ Դաւիթ բուն իր բնութեան մէջ սոսկալի դուրի մը կախարիչը բացուած տեսաւ, երբ արցունքի մէջ թաթախուած դրչով գրեց ապաշխարութեան ան ԾԱ. սաղմոսը: Յուգա հաւատարմութեան միջին տիպար մը կը ճանչցուէր թերեւս մինչեւ որ քսակը անոր վստահեցուց և քահանայապետները անոր ազան աչքերուն առջև շողացուցին սիկդերը: Պետրոս իր անսասան հաւատարմութեան վրայ կը պարծէր մինչեւ որ իր Տէրը ճանչցուց թէ ի՞նչ թերութիւն կար անոր երկաթին մէջ: Եւ ճիշտ այդ կէտէն կտրեցաւ երկաթը: Չնչմարում ձեղքին համար է որ երբ վայրաշարժը, ժամը 40՝ մզոն աւաղութեամբ կ'ընթանայ երկաթուղիին վրայ, սնունդ կը կտորի՝ կտորի և ուղեւորի ահաւոր կորուստ պատճառելով: Քրիստոնեաները երբեք հոգեւոր աւելի մեծ վտանգի մէջ չեն գտնուիր քան երբ յաջողութեան սաստիկ արագութեամբ կը յառաջդիմեն բազմաթիւ հանդիսատեսներու նախանձաբեկութեան մէջ: Այսպիսի ժամանակներ գննելու է սոսկալը:

Երբեմն առեւտուրի մէջ նշանաւոր մարդոց անանկութիւնը կը լսենք: Ստահակ կամ խարդախ չէին անոնք, այլ ողբալի կերպով անտեղեակ իրենց դործերուն իրական վիճակին: Կա՛մ չափէն աւելի կը հաշուէին իրենց գոյքերուն արժողութիւնը, կա՛մ կը վախնային իրենց կորուստները լիովին քննելէ: Արդարեւ զգոյշ ըլլալու ենք մեր անձերուն և գիտնալու ենք մեր գիրքը հանդէպ Աստուծոյ: Ոչ միայն մեր մտքի անդորրութիւնը, այլ և մեր նկարագիրը և մեր յաւիտեանական երջանկութիւնը վտանգի մէջ են: Պէտք է որ զգուշութեամբ քննենք մեր անձերը:

Լաւ կրնանք այս քննութիւնը կատարել սա և նման հարցումներով. Կ'առեմ մեղքը, նոյն իսկ այն մեղքերը գործնք կը սիրէի երբեմն: Կը մաքառեմ անոնց դէմ և կ'աղօթեմ որ անոնցմէ ազատուիմ: Կամքս Բրիտոսի կը հպատակեցնեմ և կը թողնեմ որ ան կատարէ զիս և առաջնորդէ: Տէրոջս կու տամ քսակիս բանալին, ժամանակս և ազդեցութիւնս: Կ'ըզամ հաստատուն գոհունակութիւն երբ ուղիղ բան կ'ընեմ, և մեծ ուրախու-

թիւն՝ երբ ընկերներուս բարեւոման համար կ'աշխատիմ: Կը ջանամ հաւատարմութեամբ ապրել ամէն օր ինչպէս կ'աղօթեմ ամէն օր: Եթէ այսպիսի հարցումներու գոհացուցիչ պատասխան կրնանք գտնել մեր առօրեայ փորձառութեան և ընթացքին մէջ, կրնանք հաւատալ թէ Բրիտոսի անկեղծ հետեւողներ ենք:

Թէպէտ կենսական պարտականութիւն է խնամով և աղօթքով մեր անձերը քննել, երբեմն այս քննութիւնը կրնայ վնասակար դառնալ: Ոմանք չափազանցութեան կը տանին դայն: Չափէն աւելի անձնագիտակից կ'ըլլան, այսինքն չափէն աւելի կ'ըզաղին իրենցմով: Անգաղար իրենց բազկերակը կը քննեն, և իրենց հոգեւոր առողջութեան վրայ կը մտածեն մինչեւ որ ախտաւոր վիճակ մը կ'առնեն և կը թշուտանան: «Բրիտանոսի ճամբորդութիւնը» գիրքին հեղինակը այսպիսի դժբախտ Բրիտանոսներ կը նկարագրէ Պ. Վախկտալի անձով, որ ցուրտ գիշերուան մէջ բացը պառկեցաւ վախնալով բախելէ դռնակը և Երկնային Բազալին ամբողջ ճամբան քալել՝ գլուխը կռկռելով պէս վար կախնուով: Տկար ջիղեր և դժուարամարտութիւն չատ անգամ կ'աւելցնեն վհատ Բրիտանոսներու տառապանքները:

Առողջ ու երջանիկ ըլլալու կերպն է թէ՛ անձը քննել և թէ՛ վեր նայիլ: Պէտք է մեր անձերը քննել մեր սկարութիւնները և պէտքերը իմանալու համար: Պէտք է վէ՛ր նայիլ ամէն զօրութեան, խաղաղութեան և ինքնութեան Ազբաւրին: Այո, և կրնանք սակալ շուրջանակի ևս նայիլ գննելու համար թէ ի՞նչպէս կ'ընթանայ մեր գործը, ի՞նչ կ'ընեն մեր ընկերակիցները և ի՞նչ կրնանք ընել անոնց օգնելու համար: Մինչ մեր անձերը կը քննենք, ուրիշներու ալ հոգ տանինք: Մանաւանդ Յիսուսի նայինք, մեր հաւատքին Առաջնորդին և Կատարողին, մեր կեանքի Բնատիպարին և ամէն ճշմարտութեան Առաջնորդողին: Անոր նայելով կըրնանք նոյն պատկերին նորոգուել «Իստացի փառս, որպէս թէ Տէրոջը Հոգիէն»:

ԵՐԱՆԵԼԻ ՏԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Մարդոց ամէնէն սխալ զազափառներէն մին է թէ չարի փորձառական զիտութիւնը ոյժ և չափակցութիւն կ'ընծայէ նկարագրի: Երիտասարդներ ստէպ հակամէտ են մտածել թէ չարի մասնակցութիւնը իրենց կեանքերուն այնպիսի ոյժ մը կ'ընծայէ զոր բարի ու բարեպաշտ կոչուած երիտասարդը չունենար: Ասկէ մեծ սխալ գործուած չէ ընաւ: Տեսակ մը՝ քացատական նկարագիր կայ, զոր

ուհեցողը բնաւ շատ գէշ կամ շատ բարի բան մը չընէր և դրական քիչ ազդեցութիւն կը գործէ մարդոց մէջ։ Բայց քաջառողջ բնութեան մը կիրքերով ու ակտիվութեամբ լիովին օգտուած երիտասարդ մը, որ հաստատապէս «Ոչ» կ'ըսէ չարի թելադրութիւններուն, նկարագրի գերազանց սոսնա-կանութիւն մը կը ցուցնէ անոնցմէ աւելի, որոնք փորձութեան տեղի կու տան, հոգ. մարտին մէջ կ'իյնան և անգթօրէն կը կոխտուելն կիրքերու տաք սմբակներէն։ Մարդու իրապէս արժանաւայել գիրքն է փորձառապէս ազէտ ըլլալ չարին և գիտակամէն բանի որ բարի է։

Ուրիշ սխալ գաղափար մը սա է թէ չարի փորձառական ծանօթութիւնը կ'աւելցնէ մարդու օգտակարութիւնը։ Այս համոզմամբ գրեթէ կ'ուսուցուի թէ անհրաժեշտ է սրահ մը Սատանային աշակերտիլ, որպէս զի երբ չըջնաւաւար ըլլանք, եթէ ըլլանք երբեք, կարենանք աւելի լաւ կռուիլ մեր նախկին ուսուցչին հետ։ Դժուարութիւնը սա է որ աշակերտը իր ուսուցչին նման կ'ըլլայ, չափազանց սատանորդի, և այնպիսի խոցեր ու վնասներ կ'ընդունի հոգեւորապէս, որոնցմէ բնաւ լիովին չազատիր, գէթ այս կեանքին մէջ։ Սակայն բանին բնութեան հաւանական է որ ընդարձակօրէն չարութիւն գործող մարդը չարերն համոզէ ետ կենալ իրենց չարութեան և ատոր մէջ աւելի յաջողի քան ուրիշ մը, որ դիւցազնաբար գիմադրած է չարութիւն ընելու ամէն փորձութիւններու և կրնայ փորձառաբար վկայել Տէրոջը ծառայելու եւ բանութեան։ Անշուշտ ոչ։ Սխալմամբ ու զարծի եւ կամ մեղաւոր մը չարի վրայ իր փորձառութիւնը պատմելու պահուն կրնայ չափազորոել ունիւղիրները։ Սակայն անոնց մէջ քանուղ մեծ մեղաւորները պիտի զգան թէ մեղսակցի վկայութիւն է այս, և պիտի չկրնան հանդէպ անոր այն խորին յարգանքը տածել զոր պիտի զգային հանդէպ մէկուն, որ բոլոր ոյժով պաշտպանած է ինչ որ ուղի կը ձանջնար և չարի վրայ աւելի դիտողութեան է կը խօսի քան փորձառութեան։ Արդարեւ զգաստացած մէկը երբեմն բաւական մեծ օգուտ կ'ընէ։ Բայց կարելի է ետեւ ետեւ յիշել մեծ շատ մեղաւորներ որոնք զգաստացան և սակայն ցաւալի կերպով ինկան ու նախապիւք բերին դատին զոր ստանձնած էին։

Տղու մը խնամքին յանձնուեցաւ ազարակ մը անոր հօրը և մօրը բացակայութեան միջոցին։ Տղան մոռցաւ մուտքը գոցել, ուստի մարտէկ մը մտաւ պարտէզը և խածատելով կտրեց ձգեց մատաղ սանձնի մը։ Երբ հայրը վերադարձաւ, կապեց խնա-

մեց վնասուած ծառը, այնպէս որ աճեցաւ ու մեծցաւ։ Տարիներ ետքը, երբ տղան չափահաս եղաւ, այցելեց իր հին բնակարան։ Գիշեր մը խիստ հով և փոթորիկ եղաւ անձրևով, և անուշահամ պտուղով բեռնաւորուած տանձնին ասուտուն գետնի վրայ տապալած գտնուեցաւ, գեղեցիկ պտուղները աղմին մէջ թաթախուն։ Քննութեամբ մը իմացուեցաւ թէ ծառը ճիշտ այն կէտէն կտրած էր, ուր իր մատաղ վիճակին մէջ կտրուած էր խածատող մարուկէն։ Երբ մարդ երկար ժամանակ մեղքի մէջ կը շարունակէ և ապա Աստուծոյ կը դառնայ, ապի-ներ կը մնան անոր բարոյական բնութեան վրայ։ Տկար տեղեր կը մնան անոր նկարագրին մէջ և տարիներ ետքը, երբ թերեւ արդարութեան պտուղներ կու տայ ինք, մեղքի հին ճամբաներու մէջ փորձութեան ճնշման ներքեւ տեղի կու տայ, կը կտորի պատանեկան մեղքերու պատճառով սկար մնացած կէտէ մը և օգտակարութեան ոսկի պտուղը կը նետէ աւերակներու աղտոտ աղմին մէջ։ Թէև կ'ընդունինք թէ Աստուծոյ շնորհքը կարող է զգաստացած մարդը անկումէ պահպանել և թէև կ'ուրախանանք անոր բոլոր բարի գործերուն համար, չենք վարանիր սակայն մեծ վստահը մատնանիշ ընել։ Աստուած մեր գեղատիկներուն օգնէ տեսնել մարտութիւնը այսպիսի տրամաբանութեան և այն վտանգը, որու կ'ենթարկուին եթէ այդ սխալ եղ-րակացութիւններուն հետեւին գործնական կեանքի մէջ։

ԽԱՉԻՆ ԵՏԻՆ

Ծծմբաւառ զրժոյթի մը հուրն ու ցաւ

Ոճիրներու իրը պատիժ ոչինչ են .

Թէ քեզ համար կայ անհրաժեշտ բան մ'իրաւ .

— Նորահար պատիժ մը խիստ տեսակէն —

Այնքան, այնքան թշնամանքներ քեզի դէմ,

Հայհոյանքներ պիղծ, ամպարիշտ, անօրէն,

Արձամարհոտ վերաբերում տածեր եմ,

Որուն՝ սէրդ իսկ, շնորհքդ անհուն ոչ ներկն

Փշրէ վերջին վերջին հիւլէս անգամ ժպիրհ, ցած,

Արժանի եմ անէծքներուդ շանթահար .

Զգայալիքի մեռել մ'արդէն եմ դարձած .

Զարկ, փնայուր որքան կ'ուզես, չեմ զգար

Յարգարէ թոյն-սլաքները սուր նետին .

Կամբիդ յօժար համակերպիմ ես ահով,

Բայց, օն, նետերդ երբեք ինձ պիտ' չըդպչին .

Մինչ պահուած եմ ԽԱՉԻՆ ԵՏԻՆ ապահով։

Գրեաւ

Ա. Ի. ԵՏԻՆ

ՇՆՉԱՌՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄԱԿՆԵՐ ԵՒ ՍԱՂԱԽԱՐՏՆԵՐ (Ու. Ճ. Ֆէյֆերլը)

Բոլոր ճարտարապետներուն մէջ ամէնէն շահեկանն ու ամէնէն հետաքրքրաշարժն է պատրաստութիւնը ծուխի սաղաւարտներուն, ծուխի ճաքէթներուն, արհեստական շնչական կազմածնիւրու և առ հասարակ անձին վրայ կրուելու շնչառութեան կազմածի, որոնք կը գործածուին ամէն տեսակ հանքերու, ածխահանքերու, կաղային և քիմիական գործատեղիներու, հրշիջոյց գունդերու, կոյուղիներու, պողպատի գործատեղիներու, զարեկշառնոյններու, հոր պղելու գործի և ուրիշ ճարտարական պէտքերու մէջ:

Այս հետաքրքրաշարժ կազմածին նպատակն է զայն գործածողին հայթայթել շինծու բայց կատարելագոյն շնչելի օդ, առանց երբեք կապակցութեան արտաքին մթնոլորտին հետ իւր չորս ժամ անընդհատ, կան տեսակներ, նման Ֆլէօս Տէյլիսին որ մենաշնորհ ընդունած է, որոնք չունին օդի խողովակ կամ ուրիշ բաներ որոնք կապակցութեան ունենան գործողութեան կեդրոնին հետ, այնպէս որ հանքերու, ևն, մէջ հետազօտութիւն ընելու կամ կեանք ազատելու համար անոր կիրառութեան անպարէզը սահման չունի: Կազմածը գործածողը իր ճնշեալ թթուածին պարունակող գլանով կատարելագոյն ապահով է ամէնէն մահացու կաղերուն մէջ, և կրնայ քաղի ունէ հեռաւորութիւն և հետազօտել հանքի մը ամէնէն կոճոտ դարձուածները՝ գործելու ամէն զիւրութեամբ:

Ֆլէօս Տէյլիս կոչուած կազմածին սկզբունքն այն է որ գործածողը միեւնոյն օդը կը շնչէ կրկին և կրկին: Վասն զի ածխային թթուն անիկ կը հանուի իւրաքանչիւր անգամ դուրս շնչուելէն ետքը, կիզիչ կալաքար (caustic soda) գնելով շնչման ծառայող խորշերուն մէջ, և միեւնոյն ժամանակ պէտք եղած թթուածինը անոր մէջ կը բերուի պողպատեայ գլանէ մը, այսպէս անիկա կը զտուի և յարմար կ'ըլլայ անգամ մը ևս թօքերուն մէջ շնչուելու: Երբ հարկ ըլլայ կազմածը հեռաւոր տեղերու մէջ գործածել, ուր անկարելի է թթուածին հայթայթել լեցուած գլաններէ, կանոնաւոր մեքենայ մը կ'երթայ կազմածին հետ, թթուածին պատրաստելու և զանիկա 120 մթնոլորտ ճնշելու համար: Կազմածին այն մասերը որոնք քիթ և բերանի պիտի գործածուին, անթերի են, և գործող անձին շնչառութիւնը բոլորովին բնական կերպով տեղի կ'ունենայ:

Կազմածը գործածող անձը կրնայ իրեն հետ կրել ձեռաց ելեկտրական լամպար մը, որ մէկ անգամ լեցուելով ութ ժամ անընդհատ կը վառի: Անոր

տարօրինակ երեւոյթ ունեցող կազմածը կը բովանդակէ պողպատեայ գլան մը, որ լիւիւցուէն է 120 մթնոլորտ ճնշուած թթուածինով, նաեւ կիզիչ կալաքարով շնչման խորշերուն համար:

Թթուածինը նորագելու գործը յաճախ դժուար է: Կան նաեւ այլն ընկերութիւններ, որոնք բացարձակագոյն կը մերժեն ճնշեալ թթուածին տանիլ պողպատ գլաններով: Բայց հիմա նոր գոյացութիւն մը, որ ծանօթ է «օքսիլիթ» անունով, պարզ և ազդեցիկ միջոց մը կ'ըլլայ թթուածին կազարտողը, շատ թեթեւ աշխատութեամբ: Այս նիւթը կը պատրաստուի մանր գանդուածներու ձևով, անմիջապէս գործածուելու համար, և երբ ջուրի դպչի, քիմիապէս զուտ թթուածին կ'արձակէ, և անոր պատրաստութեան մէջ երբեք չկայ վտանգաւոր տարր: Ուստի ամբարոյ գլաններու հարկ չկան: Շնչման այս կազմածներուն շատ տեսակները կը շինուին գործին համեմատ որու համար պիտի կիրարկուին անոնք:

Այսու ամենայնիւ շատ աւելի զօրաւոր օդ կրնայ հայթայթուիլ եթէ ուզուի, հասարակ օդահան գործիքով, զոր կը գործածեն սուղակները: Եւ ասիկա այն ատեն պէտք կ'ըլլայ երբ անշնչելի օդի մէջ գործողները բաւական հեռու կը գտնուին հայթայթման աղբիւրէն: Մասնաւոր շնչական գործիք մը կը պատրաստուի անպիտան համար որոնք վնասակար կաղերու մէջ կը գործեն, և աչքերը չեն վնասուիր: Կը բաղկանայ քիթը և բերանը ծածկող շատ թեթեւ դիմակէ մը, և կրնայ գործածուիլ վնասակար կամ թունաւոր բնութիւն ունեցող ամէն գործի: Գործածող անձը օդը կը քաշէ կարճ, թեթեւ և ձկուն խողովակի մը մէջէն որ դիմակին մէկ կողմը գտնուած և դէպ ի ներս բացուող կափարիչի մը կցուած է: Եւ օդը դուրս կը շնչուի միւս կողմը գտնուած և դէպ ի դուրս բացուող կափարիչի մը և խողովակի մը մէջէն: Այս երկու խողովակներն ալ մարդուն ուսերուն վրայէն կ'անցնին, և իրարու կից կը բռնուին պզտիկ ունեկիտով մը, և մահացու օդին սահմանէն քանի մը հարոտ հեռու կ'երթան մաքուր օդին մէջ: Շատ անգամ երկրորդ խողովակը կրնայ զանց ըլլալ, երբ դէպ ի դուրս բացուող կափարիչը ապականեալ օդը արտաքսելու բաւական է:

Հարկաւ շնչական գործիչին այս ձեւը կրնայ գործածուիլ այն ատեն միայն, երբ գործածողը մաքուր օդէն քիչ հեռու կը գտնուի: Աշխարհի մէջ հազիւ կը գտնուի ածխահանք մը, կաղի կամ քիմիաբանութեան գործատեղի մը, հրշիջոյցներու խումբ մը, որ չունենայ այս տարօրինակ երեւոյթով

կազմածը, և անոր շնորհիւ հազարաւորներու կեանքը պաշտպանած է: Իրօք, երբեմն ծանր արկած մը խափանուած է: Նշանաւոր դէպք մըն է Մէվլըրնի վապուդիին ողողումէ զերծ մնալը ձեռամբ համբաւաւոր սուզակին Ալէքսանտրը Լամպէրթի, որ անուղղակի կերպով գրեթէ 60,000 Անգլ. ոսկի հանեց նաւաբեկեալ Ալֆրէտ Ժ. շոգենաւէն որ ընկղմած էր Մեծ Փանարեանի մօտ գրեթէ 200 ոտք խոր ջուրի մէջ:

Մէկ երկու տարի առաջ Մէվլըրն Փապուդիին մէջ նորոգութիւններ ընելու միջոցին անպզուշու-թեամբ բաց մնացած էր դռն մը հոն ուր ջուրը պարպուած էր, և ջուրը ներս կը խուժէր գոռալով: Լամպէրթ առաւ ֆլէտո Տէյլի կազմածը, զանիկա հաստատեց իր երեսին վրայ և երեսին ետեւ քանի մը վայրկեանէն, մտաւ և լողաց գրեթէ քսոորդ մղոն տեղ և քաջութեամբ և ոյժով փակեց դռնը, և այսպէս ջրհանները կարող եղան յաղթել ջուրի անսելի զանգուածին:

Դարձեալ, ամէն ոք դիտէ թէ անխահանքի մը միջնորդաւ ինչպէս թունաւոր կ'ըլլայ պայթումէ մը ետքը. և հազիւ երեսուն տարի առաջ, երբ դեռ արհեստական շնչման կազմածը հնարուած չէր, ապատարաներուն անկարելի էր համարձակիլ օգնութեան ժամանել թունաւոր կազէ փաստուղներու: Եւ սակայն այսօր, այն վայրկեանին որ արկածը կ'իմացուի անխահանքին բերանը, անձնուէր անձինք դիմակներն ու սաղաւարտները կը դնեն, կը ցատկեն վանդակին մէջ և կ'իջնեն ահալին խորութիւններուն յատակը, ուր մարդկային արարած չէր կարող համարձակիլ իջնել սովորական կերպով:

Նաև արկածներու առաջըր առնուած է մեծ քաղաքներու կոյանոցներուն մէջ, ուր հարիւրաւոր մարդիկ կը գործեն, նաև քարիւղաբարձ նստելու և նոյն իսկ ոսկւոյ և արծաթի հանքերու մէջ: Անցեալ տարի յիսուներեօթը մարդիկ ազատուեցան շնորհիւ այս ծուխի ճաքէթներուն և սաղաւարտներուն Աւստրալիոյ համաւաւոր Պրօքըն Հիլի արծաթի հանքերուն մէջ: Հոս բաղմաթիւ ստորերկրայ աշխատութեան վայրեր կան որոնք փայտէ նեցուկներով վեր բռնուած են: Արկածի պատճառաւ Պրօքըն Հիլ ենթակայ եղած է զարհուրելի հրկիզումներու, որոնցմէ ոմանք տասներկու ամիս աւեր գործած են ամանց մարդու:

Անցեալ Դեկտեմբեր կատաղի բոցերը ճարակեցան հանքի մը մէջ և բոլորովին բանտեցին վաթսուն գործաւորներ: Բոցերը կարճ տևեցին, բայց հանքին բաժանումները լեցուցին կծու ծխով, որ կարծես պիկրական թթուի (picric acid) գոլորչի նման

թունաւոր էր: Յայտնի էր թէ այն բանաւորները երկար ատեն չէին կրնար ապրիլ այսպիսի մահացու շոգիներու մէջ: Դիւցաղուններ իրարու ետեւէ ջանացին անցնիլ անոնց մէջէն իրենց երեսին բռնելով թայլաթեր, բայց իբր հարիւր եարտա երթալէ ետքը անզգայ ինկան, և ամէն ալ կորանցուցին իրենց կեանքերը:

Ի վերջոյ կէս երկոտամեակ արհեստական շնչական կազմաներ բերուեցան քաղաքէն, և մարդիկ անմիջապէս հազան զանոնք և ապահովապէս վազեցին խիտ թունաւոր ծուխի ծրարներուն մէջ: Ծուռով հասան իրենց ընկերներուն մարմններուն: Անոնցմէ ոմանք կանգուն դիրքով կը կենային իրենց գործերուն քով, և ուրիշներ այս այն կողմը կը սրահէին տղմային յատակներուն վրայ իբր թէ ընոյ մէջ: Ընդ ամենայն անոնցմէ երեք կամ չորս մարդիկ միայն ողջ դուրս հանուեցան, և կարճ բայց աշխոյժ դարմանով վերագարձաւ անոնց գիտակցութիւնը:

Այսարհի հրիշջոյցներու գունդերուն գործին գաղով, իրենց ծուխի սաղաւարտներով, ծուխի ճաքէթներով և շնչական կազմաներով, թերեւ հարկ չէ սելիլ բան ընել բայց միայն զանոնք յիշել և անցնիլ, վասն զի արդէն քաջածանօթ են: Կան շատ արհեստներ և ճարտարութիւններ, զոր օրինակ սաստիկ պայթուցիկներ նաև աղօրիքի քարերու շինութիւն, որոնց արհեստաւորները անշուշտ պէտք ունին այս պաշտպանութեան:

Ինչպէս վերև ըսուեցաւ, երբ կազմածը գործածողին հարկ ըլլայ միտել անշնչելի միջնորդաւ մէջ և երկար տեղ քալելով, թթուածինը պէտք է կազմածին մէջ ունենալ, սովորաբար խառցած և թեթեւ դրաններով, և յարմար կափարիչներէ արձակել զայն: Կազմածը նաև կը պարունակէ երբեմն յաւելումական թթուածին որ գործածուի փաստակար կաղեր շնչելով անզգայացած անձերը վերականգնաներու համար:

ՀԱՆԿԻԹԻՆ ԿԱԿՈՒՂ ԿԵՂԵԻ

ՈՒՆՆՆԱԼՈՒՆ ՊՍՏՃԱՍՈՂ

Հաւաքուածութեան վրայ դրոշները կրկին և կրկին ըսած են թէ կակուղ կեղևով հաւկիթին պատճառը հաւերուն կերին մէջի կիրի քանակին անբաւականութիւնն է: Բայց այսպէս չէ իրողութիւնը: Կակուղ կեղևով հաւկիթին պատճառն է անոր զարգացման արդիւնքը որ վերադուրեղու է հաւկիթին շինուելու միջոցին տեղի ունեցած գործողութիւններուն մէջ ջրդերու կատարած դերին: Հաւու մը ածած անխտար հաւկիթը

ծիշդ նոյն է ստնաւորներու վիժումին հետ և ասոր նման կարելի է յատաջ բերել սատարիկ մտային անհանգստութեան միջոցաւ: «Բան» սասի փորձառական Կայան»-ի փորձերուն մէջ յօգուածազիրս կարող եղաւ կակուղ կեղեւով հաւ կիլիմներ արտադրել շարունական յուզումի ենթարկելով վանդակի մէջ լսնտուած հաւերը: Նաեւ հաստատուեցաւ թէ հաւու մը սովորական կերը բաւական քալսիւմի ածխատ (calcium carbonate) կը պարունակէ իւր հինգ կամ վեց հաւկիլիմներու համար: Եթէ կիրը ածուի կերէն, հաւը այս թուով հաւկիլիմներ ածելէն ետքը կը դադրի՝ ածելէ: Երբ կիրը չափէն քիչ արուի, հաւերը երեւութապէս բնական հաւկիլիմներ կ'ածեն, բայց միայն շայնչափ յաճախ որչափ մատակարարուած կիրը կեղեկի նիւթ չայլայլէ: Զգուշութեամբ կշռելով հաստատուած է թէ այսպէս արտադրուած հաւկիլիմները թէև ըստ երևութին բնական, սակայն իրապէս աւելի կաւուղ կեղեւոտ են, քան նոյն հաւին ածած բուն բնական հաւկիլիմները: Բայց քիչ ծանօթութիւն կայ հաւկիլին ձեւացման եղանակին վրայ, և խնդիրը աւելի ուսումնասիրելով երևան պիտի գան իրողութիւններ որոնք թէ՛ գիտական հանդամանք և թէ՛ գործնական արժանիք ունենան:

ԱՍԵՂՆԵՐ

Ասեղը գեղեցիկ պզտիկ բան մըն է, բայց բաւական խոշոր համագումար մը կը ներկայացնէ իւր 3,000,000 ասեղը որ իւրաքանչիւր օր կը սպառի բոլոր աշխարհի վրայ: Ամէն տարի Միացեալ Նաւահանգներու կիները 300,000,000 հատ կը կտորեն, կը կորսնցնեն և կը գործածեն այս փոքրիկ գործիքներէն:

Ասեղները հնարիմացութեան, հանճարի և ձեւաց ճարտարութեան կատարելագործեալ արտադրութիւններն են: Բայց քանի՞ հոգի որ դերձան կ'անցնեն ասեղին, կամ կը կարեն, երբեք խորհած են այն զանազան գործողութիւններուն վրայ, որոնց պէտք է ենթարկուի մետաղեայ թելը մինչև որ ասեղի վերածուի: Մէկ ասեղի շինութիւնը քսանմէկ քսանուերկու տարբեր գործողութիւններ կը պահանջէ:

Ասեղները շատ տեսակ են: Նախ, վիրաբուժին ասեղը կայ: Այս փոքրիկ գործիքներէն ոմանք թանձր են, ուրիշներ երկայն են և ուղիղ, զարձեւող ուրիշներ երկու կամ երեք կորութիւն ունին: Անոնցմէն որ ունի իր մասնաւոր ասեղները, իմհարաբնական ասեղները զարմանալի կերպով շինուած են: Անոր ասեղներէն մէկը կը գոր-

ծածուի մսի խոշոր կտորներ իրար կարելու, ուրիշ մը՝ հնդկահաւին մէջ հալած կարազ և համերներ ներմուծելու: Մնամէջ է, և խոշոր բացուածք մը ունի, որու մէջ համեմեղէն հեղանիւթը կը լեցուի: Ոչ նուազ հետաքրքրաշարժ են վերմակագործի ասեղները: Ոմանք կէս մը միայն կորած են և ոմանք բոլորչի ծայրեր ունին: Վերմակագործը տարօրինակ աչքերով ասեղներ ունի: Նոյն տեսակ ասեղներ կը գործածեն համետագործերը: Այնուհետեւ կան այն վաւիւկ ասեղները գործնք կը գործածեն կեղծամ և ձեռնոց շինողները և ստաշանկները: Ասոնք երբեմն մաղի չափ բարակ կ'ըլլան: Զեռնոցի ասեղները հանճարաւոր գործի չքեղ օրինակներ են: Անոնց ամէնէն նուրբերը երեւանկիւնի ծայրեր ունին: Առագաստի մեծ ասեղը որ պողպատ ափով կը մկուի, շատերու զարմանալի պիտի գայ: Նմանապէս աւել շինողներուն ասեղը: Այս ալ պողպատ ափով մկուելու է:

Ասեղը գոր կը տեսնենք այսօր, հնարապիտութեան դարերու հեղհեղէ գարգացած արդիւնքն է: Իս նախնական ձեւին մէջ շինուեցաւ ոսկորէ, փղոսկրէ կամ փայտէ: Սպանիական ասեղներ չինելու արհեստը Մեզդիա ներմուծուեցաւ: Եղիսաբէթ թագուհուին իշխանութեան տակնը: Քայլ առ քայլ զարգացաւ արհեստը, մինչև որ այս մանրիկ գործիքը Ժ.Թ. Դարու մեքենապիտութեան և հանճարին բարձր կատարելութեան հասած արտադրութիւններէն մէկն եղաւ:

ՄԵՐ ՊԶՏԻԿՆԵՐԸ

Արդար հարաւայտ

Անխուսափելի փոխարինութեան կամ արդար հատուցումի սկզբունքը գործադրելու է մանուկին թէ՛ նրւթական թէ՛ իմացական արարքներուն համար: Այսինքն, անոր մաքին վրայ կանխէն սպաւորելու է սա սկզբունքը թէ նրւթական պարտութիւնը կամ յաղթութիւնը նրւթական կորուստ կամ չափ կ'արտադրէ, և իմացական պարտութիւնը կամ յաղթութիւնը իմացական տանջանք կամ վարձատրութիւն կը բերէ: Երբ առանց այս արամաբանական ուղղութեան հետեւելու՝ մանուկին հետ վարուելու ըլլանք և իմացական արարք մը նրւթական պատիժով մը կամ վարձատրութեամբ մը փոխարինելու սխալմունքը ընենք, այդպիսի արարքներու արժէքը աղուն աչքին առջև պզտիկացած կ'ըլլանք: Շատ մը մայրեր իրենց տղայոց անխորհրդարար կ'ըսեն: «Եթէ այսօր բարի ըլլաս ու պզտիկ եղբորդ նեղութիւն չտաս, քեզի շատ քարահաւ կ'առնեմ»: Կամ «Եթէ այդ խնձուրը քու-

ընկին տաս, քեզի աւելի մեծ մը կու տամ» Այս կերպով, անձնագրութիւնը կամ անձնութեան թիւը ֆիզիքական ախորժակի գոնացումն հետ սերտ յարաբերութեան մէջ գնելը ուղիղ չէ: Նաեւ տղուն շահասիրական զգացումը զգուելով չէ որ անձնութեան քաղցրութիւնը կրնանք սորվեցնել անոր:

Անգամ մը նախակրթարանի մը վարժուհին վերահասու եղաւ որ աշակերտուհիներէն մէկը հեղարանին մէջի բառերը իր ձեռմանի գոգնոցին հաւկառակ կողմը ընդօրինակած էր, որպէս զի երբ վարժուհին հեղեղու բառեր տար կարգին, ինքը գաղտագողի նայէր գոգնոցին ու այնպէս անսխալ գրէր: Վարժուհին երբ այս արարքին խարդախութիւն ըլլալը բացատրեց, փոքրիկ աղջիկը հեկեկաւով աղաղակեց:

«Ի՜նչ ընեմ. չէի կրնար չընել, չէի կրնար չընել: Հայրս ինծի ազամանդէ մատանի մը խոստացաւ եթէ այս տարի հեղեղու դասիս մէջ ընաւ սխալ չընեմ» Փափաքուած մատանին ձեռք բերելու տենչանքը հէք փոքրիկին մէջ այն աստիճան բուռն էր որ ուղղամտութիւնը ռոտակոխ ընել յանձն առաւ:

Երբ մայր մը լաւ ըմբռնէ թէ ի՜նչ է պատիժին ճշմարիտ կոչումը, ա՛յ անոր ձայնին մէջ չի նշմարուիր բռնակալութեան չեղար որ սովորաբար ծնողքներ կը սիրեն լսել սալ: Իրաւունքի և անիրաւութեան մասին մանկան գաղափարականը ի՜նչ աստիճան զարգանայ ու բարձրանայ, այն աստիճան զգացուն կ'ըլլայ ծնողքին իր կամքը անարամարանորէն յառաջ տանելուն դէմ: Ամէնէն ապահով կերպը թող սաղն է որ մանկան արգարութեան մասին ունեցած ընդոժին բնազդը զգայ թէ ծնողքին հրամանը կատարուելու է, վասն զի հրամայուած լսնք անհրաժեշտ և արդարացի է:

Երբ ծնողքին կողմէ յարմար և խմատուն վարժուհի ըլլայ, մանուկը շուտով կ'ըմբռնէ թէ ցիրուցան եղած խաղաղիկներ պէտք է փոշուելին, աղաոտած հագուստներ պէտք է փոխուելին, ուշ մնալը անհրաժեշտ հետեւանքը կ'ըլլայ պատահութիւն կորսնցնել, յիմարաբար ծախսուած գրամը ա՛յ ևս չի գար, փոքրիկ եղբորը կամ քրոջը նեղութիւն տալը, անոր ընկերակցութենէն զրկուիլ կը նշանակէ, փողոցի մէջ անզգոյշ ու անհնազանդ վարժուհի կաշկանդում յառաջ կը բերէ:

Երբ այս պղտիկ յանցանքներուն մէջ պատիժը իսկական արարքին անմիջական հետեւութիւնը ըլլայ, մանուկը շուտով կ'ըմբռնէ թէ սուտ խօսելուն արդիւնքը վատահոլութեան բարձում կ'ըլլայ,

անիրաւութեամբ եղած շահը գիտնութիւն կ'արտադրէ, կեղծաւորութիւնը ձանձրացուցիչ և անտանելի կ'ըլլայ, նախանձը թշուառութիւն կը բերէ, անձնասէրը չսիրուիր: Մանուկը շուտով կը սորվի թէ գոնեւանկութիւնը ուղղամտութեամբ եղած շահին միայն կ'ընկերանայ, յարգանքը միայն ուղիղ մարդուն կը արուի, համակրութիւնն է որ սէր կը ծնի, նախանձէ ազատ սիրտն է որ իսկապէս գիտէ ի՜նչ է երջանկութիւնը, անոր սիրաբ միշտ ուրախ է:

Ելիզապէթ Հէրիսն, Շիքակօի մանկապարտէզի գլխավոր նախագահը, հետեւեալը կը պատմէ. Օր մը պոստի եղած էի գեղատի մօր մը հետ որ իր գեղեցիկ մանկան մահուան վրայ ա՛յն աստիճան յուզուած էր որ սիրաբ ըմբոստութեամբ լեցուած էր: «Ո՛չ, ո՛չ» կ'ըսէր անիկա, «ա՛յ մի խօսիր ինձի Աստուծոյ արգարութեանը կամ սիրտն վրայ, այն Աստուծոյ» որ չխնայեց ինչ յափշտակելու իմ ուրախութիւնս ու չխղձաց զիս այնչափ տառապեցնելու: Ես այդ տեսակ էակի մը չեմ կրնար հաւատալ» Ճիշդ այդ միջոցին իր բնակած տանը առջև հասանք ու հանդիպեցանք իր հինգ տարեկան պղտիկ աղջկան որ փողոցին մէջ կը խաղար: «Սիրելի զաւակս» դուք մայրը, «անմիջապէս տուն վազէ: Հոս դուքը անշուշտ պաղ պիտի առնես: Սատակ պաղ հով մը կը փչէ, ու վրայիդ հագուստը բարակ է» «Ո՛չ, ո՛չ, մայրիկ» աղաղակեց փոքրիկ աղջիկը, «պաղ չեմ առնիր: Թող աուր որ կենամ, մայրիկ» «Անուշիկս» ըսաւ մայրը կարուկ կերպով, «հետք վիճել չեմ ուզեր: Մայրիկը քննէ լաւ գիտէ: Անմիջապէս տուն գնա» Երբ պղտիկը մօրը հնազանդելով դէպ ի տուն կ'երթար, սկսաւ սասկապէս լայ ու հեկեկալով քսել. «Դուն գիտ չես սիրեր, մայրիկ. դուն գիտ չես սիրեր, եթէ ոչ՝ դիս այս ուրախութենէս չպիտի դրկէիր: Դուն գիտ բնաւ չես սիրեր: Գիտեմ որ չես սիրեր» Ի՜նչ մը տունն ալ լոկի մնջիկ քաղցրեցինք: Յանկարծ բարեկամութիւն ինծի դառնալով ըսաւ. «Ի՜նչո՞ւ չես ըսեր ինծի թէ իմ զաւակս հարցումիս պատասխանը տուաւ»:

«Դուն ինքդ կենքի սրբութեան մէջ ապրելու ես, եթէ ոչ՝ զաւակդ հոն չես կրնար առաջնորդել» կ'ըսէ Յրէօպէլ: Մենք պատիժին կամ արդար փոխարինութեան ճշմարիտ պաշտօնը և բնութիւնը մեր զաւակներուն պարկեցնելու պատրաստ չենք ըլլար, մինչև որ մենք անձամբ չըմբռնենք թէ մեզի այցելութեան եկող վիշտերն ու տառապանքները ծագուած հրէշտակներ են յաճախ:

Սերմանելու և հնձելու սկզբունքը ամէնէն շատ

մանկամշակութեան մէջ զգալի է: Եթէ աղնիւ մարդ մը կ'ուզէս պատրաստել զաւակէդ, աղնու- ութեան սերմեր պէտք է ցանես անոր մասադ հո- պիլին մէջ: Խնչպէս կրնաս ատիկա ընել՝ եթէ պա- հանջուած սերմը դուն ինքդ չունիս: Աղնիւ զա- ւակ ունենալու համար աղնիւ ծնողք պէտք է ըլ- լաս. սիրող զաւակ ունենալու համար դուն ինքդ սիրով տոգորուած ըլլալու ես: Ամէնէն շահաւոր, մխիթարական և երջանկալի բանն է զաւակ մը աղնուութեան, սիրոյ և պարտաճանաչութեան ճամ- բու մէջ դնելը: Վասն զի երբ այդ սկզբունքները զաւակի մէջ զրոյշմելու կը ջանաս, դուն ինքդ ան- զգալաբար այդ սկզբունքները որդեգրած կ'ըլլաս: Երբ կը կրթես, կը կրթուիս: Ոռոգողը կ'ոռոգուի:

Ա. Կ. Ս.

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՅԻՆ ՀԱՒԱՏՔԸ ՆՆՁԵՑԵԼՈՑ ՆԿԱՏՄԱՐ

Ներկայ տարւոյս Աւետիքէի 10երորդ թիւին ներքին լուրերուն մէջ կարգացինք թէ սուրբերու բարեխօսութեան վրայ սաղէս քարոզուած է ի Կ. պոլիս. «Հայ Եկեղեցին կ'ընդունի որ վախճանող Բրիստոնեան մեղաւոր կամ արգար՝ նոյն վիճակին մէջ կը մնայ մինչև վերջին դատաստանին օրը, և սպա սուրբերու բարեխօսութեան չնորհիւ տա- րեր վիճակի կրնայ արժանանալ»: Այս խօսքին ա- ուղին մասին մէջ կը հաստատուի Կայանի վարկա- ծը: Սակայն վերջին մասը բոլորովին նոր վարդա- պետութիւն մըն է, զոր ոչ Սուրբ Գիրքը և ոչ ալ Հայ Եկեղեցին կ'ընդունի: Այս նոր վարդապետու- թեան համաձայն «վախճանեալ Բրիստոնեան մեղա- ւոր կամ արգար՝ նոյն վիճակին մէջ կը մնայ մինչև վերջին Դատաստանին օրը, և ապա» այսինքն վեր- ջին Դատաստանէն վերջը, կամ Դատաստանէն ան- միջապէս առաջ, «սուրբերու բարեխօսութեան շնորհիւ սուրբերու վիճակէ կրնայ արժանանալ»: Այս կարծիքով, վախճանող Բրիստոնեաներ երկու կարգի կը բաժ- նուին, «սուրբեր» որոնք կրնան բարեխօսել, և «սու- րբեր» «Բարեխօսութեան» որոնք կը կարօտին սուրբերու բարեխօսութեան: Գիտէ՞ք ասանկ վարդապետու- թիւն մը:

Կայանի վարկածը նոր չէ: Բ. դարուն մէջ Յուստինոս Մարտիրոս հերետիկոսութիւն կը հա- մարէր ըսել թէ վերջին Դատաստանէն առաջ մար- դոց հոգիներ երկինք կամ դժոխք կ'երթան: Գ. դարուն մէջ Տերտուլիանոս կը կարծէր թէ միայն սուրբերու հոգիները ուղղակի երկինք կ'եր- թան, իսկ միւսներ կը սղախեն տեղ մը: Նոյնպէս Կալիստրատոս վկան կը համարէր թէ բոլոր մեռած

մարդոց հոգիներ տեղ մը կը սղախեն մինչև վերջին Դատաստանին օրը: Ուրեմն նախ տեսներ համա- ոտասկի Սուրբ Գիրքին վարդապետութիւնը այս մասին:

Պօղոս կը գրէ Կորնթացիներուն, «Վասն զի դի- տներ որ եթէ մեր վրանի նման երկրաւոր տունը քակուի, շինուածք մը ունինք Աստուծոյ, անձե- ուղործ յաւիտենական տուն մը երկինքի մէջ» (Բ Կոր. Ե. 1): Այսպէս առաքեալը մարմինի տաճա- րին քակտումը կը համարի առիթ յաւիտենական երանութեան: Դարձեալ կը գրէ, «Որչափ մարմնի մէջ կը կենանք, Տէրովն հեռու ենք... կ'ու- ղենք մարմինէն հեռանալ և Տէրովն քով կենալ» (Բ Կոր. Ե. 6, 8): Առաքեալը կ'ըսէ թէ մարմինէն հեռացածին պէս Տէրովն քով պիտի ըլլայ, և ո՛ր է Տէրովն քովը, եթէ ոչ երկինքը: Նոյն առաքեա- ւը կը գրէ նաև Փիլիպպիցիներուն, «Երկու կողմա- նէ ալ նեղը մնացած եմ, մեկնելու և Քրիստոսի հետ ըլլալու փափաք ունենալով, քանզի ան շատ աւելի աղէկ է» (Փիլ. Ա. 23): Այս աշխարհէն մեկ- նող մը երբ Քրիստոսի հետ կ'ըլլայ, ո՛ր կը գրա- նուի, չէ՞ որ երկինքը, Յիսուսի խօսքը ուղղուած իր աշակողմի աւաղակին, «Այսօր իմ հետս դրախ- տին մէջ պիտի ըլլաս» և Սափիանոսի վերջին աղօթքը, «Տէր Յիսուս, ընդունէ իմ հոգիս» բացո- րոյշապէս չէ՞ն աղացուցաներ անմիջական հասու- ցումը մահէն վերջ:

Սուրբ Գիրքին այս դրոշ վարդապետութեան մասին տեսներ նաև Հայ Եկեղեցիին հաւատքը:

Գ. դարուն մէջ կը գտնենք Գրիգոր Լուսաւո- րիչի վկայութիւնները: Ան սաղէս կ'ըսէ Յաճա- խապատումի մէջ, «Ո՞վ բուսական է ասել զսրբոյն հատուցումն, զԱստուած տեսնել և յանպատումն վայելել: Զի եթէ զարեգակն տեսնեմք յետ դի- չերային ցրտութեան ի ջեռուցանել, ի լուսաւորել՝ խնդամք, որ փոփոխելի և անցաւոր է, իսկ զան- ձառելի լոյսն, զնորա Արարիչն և մեր՝ զի՞նչ պարտ է ասել զանհամեմատ բարին զԱստուած, որ լցու- ցանէ զսրբոյն զանձինս չնորօք, և վայելեցուցա- նէ յամբաւ բարին և յանվախճան երանութիւնն» (ձառ Բ.): «Հոգիքն որ ելանն ի մարմնոյ աստի, երթան ի կեանսն ըստ խրատքանչիւր արժանաւո- րութեանցն. և անդ հրճուին առաքինեաց հոգիք ըստ խոստացեալ աւետարանի, որ կայ և պահի յու- սացելոց իւրոյ» (ձառ Գ.): «Եւ սուրբ և արդար հոգեացն ընդ առաջ գան հրեշտակք և սրբոյն հո- գիքն, և տանին առաջի Աստուծոյ սաղմոսիւք և օրհնութեամբ և երգօք հոգեւորօք, դովելով զամե- նադօր փառս տէրութեանն ամենասուրբ Երրոր-

դուլթեան . . . որ փոխէ . . . զհրաւիրեալսն և կոչեցեալսն յիւր արքայութիւնն և ի փառսն» (Ճառ ժ.Ֆ.) : «Եւ յայսմհետէ զվերինն խորհիլ, ուր Քրիստոս նստի և սուրբք ընդ նմա առհաւատչեալ երասնութեանն» (Ճառ ժ.Ֆ.) : — Ազաթանդեղոսի մէջ ալ սապէս կը կարգանք . «Փութամ ես ելանել ի մարմնոյս, և առնուլ զպսակն և զկեանսն յաւիտենից» : Դարձեալ, «Բաջալերեաց, պինդ կաց, և այժմ տեսանես զՔրիստոս, առ որ անձկացեալն էիր» : — Յակոբ Մծգնայ հայրապետն ևս կ'ըսէ, «Բայց հաւատն մեր այսպէս ցոլցանէ, յորժամ ննջեն ամենայն մարդէկ, հոգիք նոցա գնան առ Աստուած՝ որք արդարք են, և որք մեղաւորք՝ առ զեհեանն» (Չգոն. Ը.) :

Ե. դարուն մէջ Թարգմանիչներու խումբը պաշտպան կը կանգնի անմիջական հատուցման մասէ վերջ, Եղիշէ իր Զարչարանաց ճառին մէջ աջակողմի աւագակին ուղղելով իր խօսքը կ'ըսէ, «Դու ի վեր ըրարձրացար . . . զՀայր բոլորովին տեսեր դու, և զոր մեծն Պաւղոս ոչ կարաց թարգմանել զպատրաստ տեղին և զպարգևսն, դու առաջադնաց եղեր» : Դարձեալ ուրիշ տեղ մը, «Հա՛պա, առաջինք, եհաս ժամ պսակման մերոյ, խցէք զաչս մարմնոյդ վայր մի, և այժմ տեսանէք զլոյսն մեր Քրիստոս» : — Մովսէս Խորենացին իր Վարդավառի ճառին մէջ կը գրէ, «Օր ծագման մեծի փառացն Աստուծոյ, որ է նոր արքայութեան սկիզբն, և տեսչութիւն քական լուսոյն . . . ի հոգեւորն բարձրանալը աստուածդիւտութեան չեան . . . ի նմա զփառս Տեառն իբրեւ ընդ հայելի տեսանեմք . . . Անդ և սրբք բարերջանկացն . . . բացաւ երեսօք առ Աստուած հայելով՝ աստուածացեալք» : — Իսկ Յովնան Մանդակունի Կաթողիկոս կը գրէ, «Ահա այսօր և վաղիւ և այլ ոչ ևս իցեմք . . . Ահա յայլ երկիր կայ անցանել և զՏէրն փառաց կայ տեսանել . . . Եւ արդ ո՞վ իցէ, որ այնչափ ապաշնորհ և անխնայական միտս ունիցի և զայս զմտաւ ածելով՝ մեծապէս ոչ մխիթարեսցի, թէ որպիսի՛ փառօք և պատուօք վախճանեալն ի յերկինս պատուեցաւ, ուր են ամենայն ժողովք տիեզերաց, բա՛նալք արդարոց և դուռնդ սրբոցն, երամք մարդարէիցն, դասք առաքելոցն . . . խորանք պաշտօնադարձք, ընակութիւնք լուսեղէնք, և մշտնջինաւոր վայելչութիւնք . . . Արդ քեզ պարտ է մխիթարել ամենայն խնդութեամբ, որ ի մարդկանէ առ հրեշտակս փոխեցաւ, ի մահուանէ՝ ի կեանքս . . .» :

Ժ. դարուն մէջ (*) Գրիգոր Նարեկացին կը գրէ,

(*) Սոյն վկայութիւնները հաւաքած եմ Վ. Կենտի-

«Ամենայն արդարոց և արժանաւորաց հոգիք այս հրեղէն փառօքս յափշտակին և վերանան յերկինս՝ յանդիման լինել փառացն Աստուծոյ» (Ի Յոք) : Բառատուն Մանուկներու վրայ գրելով կ'ըսէ, «Երանաւէտեալք անդ ի վերինն Երուսաղէմ, տեսեալք զուարճանայք Արարողին տիեզերաց» : Իր Նարեկին մէջ ալ կը գրէ, «Զաւագակն երջանիկ որ յարձակումն չնչոյն պսակեցաւ» (Բան ՄԱ.) :

ԺԲ. դարուն մէջ կարգ մը հայրապետներ և եկեղեցական հայրեր բացայայտ կը պաշտպանեն անմիջական հատուցումը : Ներսէս Շնորհալի Կաթողիկոսը կը գրէ, «Բայց դուք որդիք իմ սիրելիք, — Արեղական նման ծագիք, — Յարքայութեան երկնից փայլիք, — . . . Աստուածային տեսեալք յազիք» : Եւ իր Մխիթարութեան թուղթին մէջ կը գրէ, «Հիւժեալ մարմնոյն որ ի տապան, — Մանիր զհոգին յերկնից խորան, — Փառօք փայլէ յարքայութեան, — Մագէ նման արեգական, — . . . Եհան զորդին քո յերկրէ չար, — Ի հրեշտակաց բիւրուցն պար : — Բեռական լուսոյն անձառ, — Հուպ և տեսող գնա արար» : — Ներսէս Լամբրոնացին սապէս կ'ըսէ Ներսէս Շնորհալիի վարքին մէջ, «Արդ վայելեա ի նոյն ապա, — Զիսկըն ծանեար հուպ գերակայ, — Արդ զէն տեսեր զէմ յանդիման, — Եւ անձանութ զոս քննութեան» : Եւ Էջ ընդ Եղեալի մեկնութեան մէջ կը գրէ, «Սուրբք, որք աստ յաղթեցին աստանաջի, ելանին առ Քրիստոս» : — Սարգիս Շնորհալին կը գրէ Պետրոսի թուղթին մեկնութեան մէջ, «Նա (Պետրոս) գնաց յերկինս և զմեզ եթող յերկրիս . . . Արդ նա ընդ Քրիստոսի թագաւորէ, և մեք կորագլուխ ամաչեցեալք : Նա յանձառ փառսն վայելէ, և մեք անխառնաւ զառաժանիմք» : Յուդայի թուղթին մեկնութեան մէջ ալ կը գրէ, «Զի եթէ յորժամ զարեգակն զայս տեսանեմք յետ բազում աւուրց ամսոյ և մատախոյ, ինդամք և ուրախանամք . ապա ո՛րքան խնդութիւն, որպիսի՛ յնձութիւն ոչ ծնանի այնմ, որ յետ ի բաց դնելոյ

կի Ս. Ղազար վանքին մէջ : Բաղած վկայութիւններու հաւաքածոյին մէջ Ե. դարէն մինչև Ժ. դար վկայութիւններ չկային : Ասկէ պէտք չէ հասկնալ թէ Հայ Եկեղեցին այդ միջոցին չէ ընդունած անմիջական հատուցումը, այլ թէ այդ ժամանակամիջոցին համար Հաւաքածոյի մէջ վկայութիւններ կը պակսէին : Արդէն բազմաթիւ շարականներ և աղօթքներ ևս կը հաստատեն անմիջական հատուցումը, ինչպէս քիչ վերջը պիտի տեսնենք, որոնց մէկ մասը հաւանութն այդ միջոցին գրուած են :

զամպ մարմնոյս և զխաւար կենցաղոյս այս , վճիռ լուսով զԱրարիչն արեգականս անսանկցէ՝ զանազօտ լոյսն , զանճառ գեղեցկութիւնն , զյաւերժական յնձութիւնն ։»

ԺԳ. դարուն մէջ Յովհաննէս Կաթողիկոս իր պատմութեան վերջաբանին մէջ սապէս կը գրէ , «Հանդիսապէս արժանի գովիք յետ այսմ ժամադրութեան կենացս . . . հայցել զտեսութիւն Աստուծոյ , ոչ վիմով ծերպի գեղչել և զյետոյն միայն տեսանել , այլ զբովանդակ նկարագիրն փառացի Հօր դէմ յանդիման նկատել ։»

1831ին Մոսկուայի մէջ տպագրուած Միքայէլ Վարդ. Սալլանթեանցի կրօնագիտութիւնը յայտնապէս կը պաշտպանէ անմիջական հատուցումը ։

Կարգ մը շարականներ և աղօթքներ ալ որոնք միշտ կը դործածուին Հայ Եկեղեցիին մէջ՝ կը հաստատեն անմիջական հատուցումը ։ Այդ շարականներու և աղօթքներու թուականները և հեղինակները ճշգրիտ միջոցը և արամադրութիւնը չունենալու համար կը դնեմ զանոնք հոս միահամուռ ։ Շարականներու մէջ կը գտնենք հետեւեալները — «Յոր վերափոխեալ (Լուսաւորիչն) այսօր մտանէ ի սրբութիւն սրբոյ ։» «Այսօր բացեալ եղևն դրունք վերին Երուսաղէմի , կոչելով զսուրբ քառասունն յանճառ ի փառսն և յանպատում ի կեանս ։» «Հովիւսիմէ մեծ խորհուրդ , և անուն ցանկալի , ընտրեալ ի յերկրի , և դասեալ ընդ հրեշտակս ։» «Հրեշտակք երկնից փափաքին հանդիսի կատարման սոցա , որք ի մահուն իւրեանց կենդանացան , ելին ի կամայն երկնից , խառնեցան ի դունչս զուարթնոցն ։» «Որ փառացի իւրոց տեսող սուրբ զվիայն արժանի աւար ։» «Որք զընթացս իւրեանց կատարեցին ըստ հաճոյից կամաց քոց , Քրիստոս , նահատակեալք ճգնութեամբ ընդդէմ թշնամոյն , և փոխեցան յերկնից արքայութիւնդ ։» «Յանդատման հոգեորս աղօթից և պահոց վաստակեալք յուսով զամենայն ժամանակս , ժուժկալեալք փորձութեան և սէսպէս լլկանաց , և եղեալ ժառանգորդ անթառամ պատկին ։» «Որք փորձեցաք չիջանուտ հրով , ժառանգեցէք պատրաստեալ ձեզ զարքայութիւնն ։» «Համբերութեամբ ձերով ընկալաք ի Քրիստոսէ զպսակս անապականս , և դասաւորեցաք ի յերկինս ընդ անմարմնոցն դաս ։» «Դասաւորեալ ընդ անմարմնական բազմութիւնսն և ի Հոգւոյն Սրբոյ է պատկեալ ։» «Ընկալան զպսակս անապականս յանապատէր լուսոյն և միշտ ուրախանան ընդ հրեշտակս ի յերկինս ։» և այլն ։

Մաշտոցի աղօթքներուն մէջ սրբաբաններ կը հանդիպինք հետեւեալ աղօթքներուն խմբատով

աղօթքներու . «Եւ այժմ , բարերար և բազում զորմ Աստուած , ընկալ զհոգի ծառայիս քո . . . և դասաւորեալ ընդ սուրբս քո յարքայութեան քում , ուստի մերժեալ են ցաւք և հեծութիւնք , միշտ յարազուարճ բերկրանօք , պայծառացեալ տեսեամբ աստուածային փառաց , ուր ուրախանան ամենայն ընտրեալք քո ։» «Եւ այժմ , Տէր Աստուած մեր , . . . զհոգի սորա՝ զոր աւանդեցեր ի ձեռն հրեշտակի քո՝ մերձեցո առ սուրբ փառաց աթոռով քով ընդ այլ պայծառացեալ հոգիսն յնձալ և պարել և զուարճանալ շուրջ զարքունական աթոռով մինչև յօր կրկնակի գալատեան քո ,» և այլն ։ Եթէ Հայ Եկեղեցին կայանը կ'ընդունի , ինչո՞ւ կը պահէ և կը դործածէ վերոյիշեալ կայանի հակառակ շարականները և աղօթքները ։ Տարօրինակ հակասութիւն մը չէ՞ ընդունիլ կայանի վարկածը , և միևնոյն ատեն միշտ երգել ու կրկնել կայանի հակառակ շարականներ և աղօթքներ ։

Հայ Եկեղեցին մինչև ժ.Գ. դար պաշտպանած է անմիջական հատուցումը , և այդ ժամանակամիջոցին դրուած են նաև վերոյիշեալ շարականները և աղօթքները ։ Սակայն ժ.Գ. դարէն սկսեալ , հետեւելով Գրիգոր Տաթևացիի և անոր համախոհներուն , հետզհետէ կայանադիր եղած է , հետեւաբար այսօր կը գտնուի հակասութեան մէջ ։ Հայ Եկեղեցին անցեալին մէջ , ինչպէս տեսանք , բացորոշապէս ընդունած է անմիջական հատուցումը , այդ մասին ուէ խնդիր չէ եղած ։ Սակայն այսօր կ'ընդունի վախճանող Քրիստոսեաներու մինչև վերջին Դատաստանին օրը տեղ մը սպասելուն վարկածը ։ Ի՞նչ կը նշանակէ այս , բայց եթէ չեղում անմիջական հատուցման մասին ունեցած իր նախկին ուղղափառ վարդապետութենէն ։

Գրիգոր Տաթևացի և մի քանի ուրիշներ (*) պաշտպանած են թէ՛ վախճանողներ մինչև վերջին Դատաստանին օրը տեղ մը կը սպասեն , որովհետև չէին կրնար համաձայնեցնել անմիջական հատուցումը վերջին Դատաստանին հետ , չէին կրնար ըմբռնել թէ ի՞նչպէս անմիջական հատուցում կարելի է , մինչ վերջին Դատաստան կայ ։ Պէտք է զիտեալ թէ երկու տեսակ հատուցում կայ , ճանաչած միայն հոգիով մահէն անմիջապէս վերջը , և Բարեպաշտ հոգիով և մարմնով վերջին Դատաստանէն յետոյ ։ Այս երկու հատուցումները , որոնք Սուրբ Գրային և Հայ Եկեղեցիին ողջամիտ հայրերուն կարծիքին համաձայն են , ընդունողը ալ զժուարթութիւն կամ անհամաձայնութիւն չտեսներ

(*) Սահակ քահ. Տէր Սարգսեան ալ կայանը կը պաշտպանէ իր Գնական կրօնագիտութեան մէջ ։

անմիջական հատուցման և վերջին Դատաստանին միջև: Կ'ըսեմ թէ մասնական և բոլորական հատուցումները Հայ Եկեղեցիին ողջամիտ հայրերուն կարծիքին համաձայն են: Փաստ կ'ուզէք. արդէն վերև մէջ բերուած եկեղեցական հայրերու վկայութիւնները կը հաստատեն ըստծս: Սակայն հոս քանի մը հատ ևս մէջ պիտի բերեմ, որպէս զի ապացուցումը կոտարեալ ըլլայ:

Հայ Եկեղեցին այսօր կ'երգէ ննջեցեալի թաղման առթիւ, «Յանձատման հոգևոյս ի մարմնոյս, ի քակտել գեղեցիկ շինուածոյս, զարհուրիմ ի սպառնալեաց [Տեառն]՝ թէ պահանջէ յինչն զտաղանդ պատուիրանին. օգնես և ինձ, Քրիստոս, այսօր յառաջին ճանապարհին (այսինքն՝ յառանձնական դատաստանի), և ի միւսանդամ զպատեանդ քո (այսինքն՝ յընդհանրական դատաստանի), օգնես ինձ»: Ի՞նչ հարկ առանձնական դատաստանի, երբ չկայ մասնական հատուցում: — Գրիգոր Նարեկացին կ'ըսէ, «Վայ ինձ առ ելս անարժան հոգևոյս յեղիկի մարմնոյս, ի՞րր դատաւորին ճշմարտի յանդիմանեաց» (Բան է.): Ինչո՞ւ կը զարհուրի Նարեկացին մեռածին պէս Դատաւորին ներկայանալէ, և ի՞նչ պէտք կայ Դատաւորին ներկայանալու, երբ մասնական հատուցում չկայ: — Ներսէս Շնորհաւլին ևս կ'ըսէ, «Զի յորժամ ոչ գիտես կոչիս — Եւ ըստ գործոց քոց պահանջիս — Եթէ չունիս պատասխանիս — Յանդոյս խաւար բանտ յուզարկիս» (Յիսուս Որդի): Դատուիլ և խաւար բանտը ինչպէ՞ն հաստատուած մասնական հատուցումը: — Սարգիս Շնորհաւլին որոշապէս կ'ըսէ, «Իւրաքանչիւր ումեք ի մարդկանէ դրունք դատաստանին ի մահուան իւրում լացան նմա, և դատաւիճիւն ըստ գործոց նորա եղաւ ի վերայ նորա, եթէ կենաց և եթէ դատապարտութեան, եթէ արքայութեան և եթէ դժոխոց» (Մեկն. Յովհ. Ճառ Ժ.): — Ներսէս Լամբրոնացին կը գրէ, «Մահուան կրմամբ վճիռ արդար իրաւանցն սահմանեցաւ ի վերայ, և քննութիւն իւրաքանչիւր գործոց... Նախ՝ խոսկայ թէ մեռանելոց եմ, և ապա թէ ի մահուանն՝ քննութեան ատենի եմ մատնեալ ըստ ամենայն գործոց» (Ճառ Տեսեալին): Ահա անհերքելի փաստեր: Այս քան որոշ վկայութիւններէ վերջ տակաւին պնդել թէ «վախճանող Քրիստոսեան» մեղաւոր կամ արդար նոյն վիճակին մէջ կը մնայ՝ մինչև վերջին Դատաստանին օրը,» տգիտանալ է Հայ Եկեղեցիին անցեալ պատմութիւնը:

Կարին

Կ. ՅՈՎՀ. Յ. ՍԻՆԱՆՅԱՆ

ՍԱՅՆԸՍ ՄԱՐՆԸՐ

(Շար. Նախորդ Բիւլէն)

Սայլըս Մարնըր Նոր Գործ մը էլ արդէն. Երբ դրացիները լսեցին թէ Սայլըս որոշեր է մանուկը պահել, շատ մայրեր եկան իրեն սորվեցնելու համար թէ անոր ի՞նչպէս հոգ պիտի տանի: Բայց ինք ա՛մէնէն աւելի Միսիս Ուինթրափի խրատներէն օգտուեցաւ: Հարցուց անոր թէ մանուկին քիչ մը հանդերձ ստանալու համար ի՞նչ ընելու է:

«Ո՛հ, Մր. Մարնըր, զոյգ մը կօշիկէ զատ ուրիշ բան պէտք չէ գնել: Փոքրիկ հանդերձներ ունիմ, որոնք զաւակս Ահարոն հինգ տարի առաջ կը հագնէր: Աղէկ չէ մանուկի մը հանդերձներուն համար ստակ ծախսել, որովհետեւ ան Մայիսի խոտերուն նման պիտի աճի,» ըսաւ:

Նոյն օրը Միսիս Ուինթրափ իր ծրարը բերաւ և Սայլըսի ցուցուց այդ պզտիկ հանդերձները, որոնցմէ շատերը կարկտուած լայց մաքուր և կոկիկ էին: Ետքը մանուկը լուացին որով աւելի դեղեցկացաւ:

Միսիս Ուինթրափ անոր ոսկեթիւզ գանգուրները շոյելով և համբուրելով ըսաւ. «Մինչև իսկ մէկը կրնայ խորհիլ թէ երկինքի հրեշտակները անգամ ասկէ աւելի գեղեցիկ չեն: Ան ազոտոտ ցնցոտիներով ծածկուած էր և մայրն ալ ստոկելով մեռաւ: Բայց Աստուած անոր հոգատար եղաւ և դուռը բերաւ: Քանի որ քեզի խրկուած է, կարծեմ թէ զայն պահելը շիտակ է: Սակայն փոքր ըլլալուն քեզ քիչ մը պիտի նեղէ, լայց ես յօժարութեամբ ամէն առաւօտ քեզի օգնելու պիտի դամ:»

Սայլըս քիչ մը վարանկով ըսաւ. «Շատ չնորհակալ եմ: Ուրախ պիտի ըլլամ եթէ ինձի այլեայլ բաներու վրայ պատմես» և մանուկին վրայ նախանձով նայելով ըսաւ. «Բայց ես անձամբ անոր համար գործել կ'ուզեմ, որ չըլլայ թէ ուրիշ մէկը ինձմէ աւելի սիրէ: Ես կրնամ սորվիլ:»

«Անշուշտ կրնաս,» ըսաւ Միսիս Ուինթրափ մեղմով. «Կը ճանչնամ այնպիսի մարդիկ, որոնք տղոց հետ վարուելու կերպը շատ լաւ գիտեն:» Եւ պզտիկ չափիկը ձեռքը ամենելով ըսաւ. «Կը տեսնե՞ս, առաջին անգամ ասիկա մարմինին վրայէն հագնելու է:» Երբ Սայլըս գլուխը ծռեց որ տեսնէ, մանուկը սկսաւ զայն գրկել և համբուրել: «Տես,» ըսաւ Միսիս Ուինթրափ, «ամէնէն աւելի քեզ կը սիրէ. գրկէ զինքը և հանդերձները հագցուր: Երբ մեծնայ, ահա այն ատեն կրնաս ըսել թէ ամէն բան սկիզբէն իրեն համար ըրած ես:»

Սայլըս փոքրիկը առաւ և սկսաւ հագցնել: Բայց շատ անգամներ անոր անհանդարտութեան պատ-

ճառաւ գործը շարունակելէ կ'արգելուէր: «Մը. Մարնըր, բաւական զիւրուկեամբ կ'ընես», ըսաւ կինը. «Բայց, հորիդ վրայ գործած ժամանակդ ի՞նչ պիտի ընես: Ան օրէ օր աւելի պիտի մեծնայ և զգալու՞մ պիտի վնասուէ, երբեմն ինքզինքը պիտի այրէ, ունեցած բաներդ պիտի թափէ և կոտորուի»:

Սայլըս քիչ մը խորհելէ վերջ պատասխանեց. «Հատուտաւ և երկար կ'ապով մը զայն հորին ոտքին կը կ'ապեմ»: «Քանի որ պզտիկ աղջիկ մըն է, հաւանական է այդպէս կրնաս ընել», ըսաւ Միսիս Ուինթրօպի:

«Աղջիկներու համար հանգարտ կենալը աւելի զիւրին է քան տղոց: Մանչերու վրայ լաւ տեղեկութիւն ունիմ, որովհետեւ չորս հաս ունեցած եմ. եթէ մեղք չըլլար, պիտի փափաքէի որ անոնցմէ մէկը պզտիկ աղջիկ մը ըլլար: Անոր կարել, լուալ և հիւսել կրնայի սորվեցնել: Բայց ասոր ալ կրնամ սորվեցնել երբ բաւական չափահաս ըլլայ»:

Սայլըս աճապարելով ըսաւ. «Բայց ան իմ պըզտիկս պիտի ըլլայ և ոչ թէ ուրիշինը»: «Անշուշտ», ըսաւ Միսիս Ուինթրօպի. «անոր ճիշտ հօր'մը պէս ըլլալու ես, զայն Բրիտանացի մանուկի մը պէս կրթելու, նաեւ եկեղեցի տանելու ես. ինչու որ դէպ ի որք մանուկը ունեցած պարտականութիւնդ այս է: Չեմ կարծիր թէ այս խեղճ պզտիկը միջբուռած է. եթէ կ'ուզես, այսօր անոր համար երէշին կը խօսիմ. որովհետեւ եթէ երբեք մանուկը ունէ սխալ ձառնու մը հետեւէր, և եթէ դուն քու բոլոր պարտականութիւններդ կատարած չըլլայիր, միշտ ցաւ պիտի զգայիր»:

«Այո», ըսաւ Սայլըս. «ինչ որ կը խորհիս թէ չիտակ է և մանուկին համար օգտակար՝ պատրաստ եմ ընելու»:

«Մկրտութեան անուն մը որոշելու ես», ըսաւ Միսիս Ուինթրօպի. Սայլըս «Մօրս անունը Էփիսիփօս էր», ըսաւ, «և յետոյ պզտիկ քոյրս նոյն անունովը կոչուեցաւ»:

«Բայց դժուար չէ՞ր քոյրդ այդքան երկայն աշուենով մը կոչել»:

«Մենք զինք Էփի կը կոչէինք», ըսաւ Սայլըս:

«Այդ աւելի զիւրին պիտի ըլլար: Հիմա կ'երթամ, և մկրտութեան վրայով կը խօսիմ: Կը հաւատամ թէ, եթէ որք մանուկին պէտք եղածը ընես, պիտի օրհնուի», ըսաւ Միսիս Ուինթրօպի:

Էփի և Սայլըս. Ուստի Սայլըս, կրցածին չափ ինքզինքը չիտակէն ետքը, մանուկը եկեղեցի տալու որ մկրտուի, և ինքն ալ իր զբաղմունքներուն հետ մէկտեղ սուրբ արարողութիւններուն մասնակցեցաւ: Այս կերպով մանուկը պատճառ եղաւ որ

Սայլըս յարաբերութեան մէջ մասնէ այն անձերուն հետ որոնցմէ մինչև հիմա անշատ կ'ապրէր: Ինք այնպէս կը զգար իբր թէ ոսկին տեղ մանուկը եկած ըլլար և կամ ոսկին մանուկի փոխուած ըլլար: Բայց իր ոսկին բանի մը կարօտութիւն չուներ, ան արեւուն ճառագայթներէն պահուած էր և մարդոց ձայներ և թռչուններու երգեր չէր կրնար լսել: Մինչդեռ Էփի լեցուն էր փափաքներով և եռանդով, կը վնասէր, կը սիրէր արեւը, կենդանի ձայները և իրական շարժումները: Ամէն բան կը փորձէր և նոր ուրախութիւն մը ունէր, այնպէս որ զինքը դիտող բոլոր աչքերուն մէջ մարդկային սէր մը կ'արթնայէր:

Երբ գարունը կը պարզուէր և մարդագետիկները կը լեցուէին հրանունիներով, շատ անգամ Սայլըս զայն ծաղիկներուն աճած տեղը կը տանէր: Ինք գետի մը եզերքը կը նստէր, իսկ Էփի կը շրջէր ծաղիկներ ժողկելով, թիթեռնիկներու հետ խօսելով և թռչուններուն ունկնդրելով: Այսպէս մինչ մանուկին միտքը կը զարգանար գիտութեան մէջ, Սայլըսի բանտարկուած հոգին կ'ազատուէր:

Էփի երեք տարեկան եղած ատենը չար ըլլալու և նեղութիւն տալու շատ կերպեր կը գտնէր, և պէտք էր որ Սայլըս մեծ համբերութեամբ հսկէր անոր վրայ: Միսիս Ուինթրօպի ըսաւ անոր, «Մանուկը պատժուելու է»: Բայց Սայլըս ըսաւ, «Ես բնաւ չեմ կրնար զոյն ծեծել»: «Ուրեմն դուն զինք անխանայը ձգելու ես, ինչպէս որ ես Անարոնին կ'ընէի: Մէկ բոլէքն աւելի չէի ձգեր հոն, բայց այդ բաւական էր զինք բոլորովին մրտաւելու. այնպէս որ պէտք էր որ լուացուէր և կրկին հագուէր: Այն գաւազանի հարուածի չափ կ'ազդէր անոր»:

Ամբոսն պայծառ առաւօտ մը Սայլըս նոր գործով մը զբաղած և Էփին լալի կտաւով մը մէջքէն հորին ոտքին կապած էր: Ան կրնար անկողինին համակ և անոր վրայ նստիլ, բայց չէր կրնար ունէ վտանգաւոր շարժում ընել: Այդ առաւօտուն Սայլըս իր մկրտածը կը գործածէր: Էփի ալ լսեց անոր ձայնը և տեսաւ գործիչը: Երբոր Սայլըս զայն վար դրաւ, ան իր անկիւնէն պզտիկ մուկի մը պէս գողցաւ զայն, և կամացուկ մը առանց Սայլըսը տեսնելու կտաւը կարեց և փախաւ: Սենեակը այնչափ հանգարտ էր որ Սայլըս խորհեցաւ թէ Էփի այս առաւօտ շատ բարի է: Վերջապէս երբ մկրտածը պէտք եղաւ, տեսաւ թէ Էփի դուրս փախած էր: Արդեօք ջուրով լեցուած քարէ հին դուռին մէջ ինկած էր: Չկրցաւ գտնել. ուստի գաշտերը ինկաւ և Էփին կը վնասէր: Վերջապէս տես

սաւ պզտիկ աւագան մը, որ թանձր ցիւտով պատած էր: Հոս նստած էր Էփի և ուրախութեամբ կը խօսէր իր պզտիկ կօշիկին հետ, զոր ջուրով լեցուցած էր, մինչ իր պզտիկ մերկ ոտքը կակուղ մամուռաւ ցեխէ բարձի մը վրայ հանգչեցուցած էր: Սալըս խեց զինքը և հեկեկալով համբուրեց: Մինչև որ առնէր հարաւ ալստմել զայն: Յանկարծ իր ծունկին վրայ առնելով իր ցեխոտ ոտքերը և հանդերձները ցուցուց իրեն և ըսաւ, «Չար, չար Էփի, դուն միկատով կապը կտրեցիր և փախար, ածխանոցը երթալու ես»: Նախ խորհեցաւ թէ Էփի պիտի սկսէր լալ: Սակայն փոխափախ լալու սկսաւ ցատկել իւր թէ կ'ուրախանար: Սալըս ներս ձգեց զանիկա և դուռը դոցեց: Բոյլէ մը լուսութիւն եղաւ, և յետոյ միզմ ձայն մը եկաւ. «Բաց, բաց»: Սալըս զանիկա դարձեալ դուրս հանեց, ըսելով, «Հիմա Էփի ընաւ չար պիտի չըլլայ, եթէ ոչ՝ դարձեալ ածխանոցը երթալու է, այն սեւ աղտոտ տեղը»: Սալըս կէս ժամուան մէջ նորէն լուսայ և հագուեցուց զայն: Ան յուսաց թէ այդ պատիժը միշտ պիտի յիշէր. թէև կարելի է աւելի աղէկ պիտի ըլլար, եթէ քիչ մը աւելի լար. լայնքը զայն թողուցածին պէս, Էփի կրկին երեսը և ձեռքերը մրտտած դուրս նայեցաւ և պուռաց. «Էփին ածխանոցն է»: Բայց Սալըս այս անգամին չալտաւել զայն:

Ընդհանրապէս երբ քթանները տունները կը տանէր՝ Էփի ալ հետը կ'առնէր: Մարդիկ որ առաջ կը վախնային և կը սարսափէին անկէ՝ հիմա բարեկամի մը պէս կը վարուէին, խնդրելով իրմէ որ քիչ մը նստի և պզտիկին վրայ խօսի: Սալըս սէրը անգամ մըն ալ ճանչնալ սկսաւ, քանի որ սէր կար իր և պզտիկին մէջտեղ, պզտիկին ու աշխարհի մէջտեղ:

Հին օրերուն մէջ հրեշտակներ կային, որոնք մարդոց ձեռքերէն լսնած կը հանէին զանոնք վտանգէն: Մենք հիմա ձերմակ թեւերով հրեշտակներ չենք տեսներ, բայց տակաւին մարդիկ երկիւղալի կործանումէն դուրս կը հանուին: Ձեռք մը կը գրաւի իրենցնին մէջ, որ փափկութեամբ կ'առաջնորդէ, այնպէս որ ա՛լ ետեւին չեն նայիր, և կրնայ ըլլալ որ այդ առաջնորդող ձեռքը մանուկի մը ձեռքը ըլլայ:

Կրկին հասարակ սրահաւ. Գանի որ Սալըս Էփի սիրոյն համար գիւղին ժողովուրդին հետ յարաբերութեան մէջ մտաւ, զգացուններ և յիշատակներ որոնք գրեթէ մեռած էին իր սրտին մէջ՝ արթննալ սկսան: Ներկայ օրերուն ուրախութիւնը և խաղաղութիւնը նաեւ անոնց միջոցովը յառաջ եկած

հաւատքը, իրեն այնպէս զգացուցին թէ յանցանք մը կամ սխալմունք մը ըլլալու էր որոնք կարող եղած էին ամենէն երջանիկ տարիներուն վրայ այն մութ ստուերը ձգել:

Տակաւ առ տակաւ Սալըս կրցածին չափ Միսիս Ուինթրափի նկարագրեց իր նախկին կեանքը. վերջապէս տխուր պատմութեանը ամենէն կարեւոր կէտին հասաւ, այսինքն վիճակ ձգելուն և անոր իրեն նկատմամբ հանած սուս վկայութեանը:

Միսիս Ուինթրափի համար յանցաւորը և անմեղը դտնելու այս կերպը շատ դժուար էր հասկնալ. և ըսաւ, «Վստահ ես, Մր. Մարնըր, թէ այն քաղաքէն հեռոյ բերած Սր. Գիրքդ նոյն Սր. Գիրքն է որ հոս եկեղեցին մէջ կը գործածեն, և Էփի ալ անկէ կարգալ կը սորվի»: «Այո», ըսաւ Սալըս, «ճիշդ նոյնը, որուն մէջ վիճակ ձգելու նկատմամբ ալ գրուած է»:

«Ո՛հ», ըսաւ Միսիս Ուինթրափ, և քանի մը վայրկեան լռելէ վերջ կրկնեց. «Կարելի է դիտուն մարդիկ կան որոնք Սր. Գիրքը կը հասկնան, վստահ եմ թէ երէցը դիտէ. բայց այդ բաները յայտնելու համար երկայն բառեր կը գործածեն, այնպէս որ տղէս մարդիկ կարող չեն զանոնք հասկնալ: Ես եկեղեցին մէջ լսածներս երբեք ամբողջութեամբ չեմ հասկնար, միայն անդիէն առդիէն քիչ մը. բայց վստահ եմ թէ անոնք աղէկ բաներ են: Բայց քեզ նեղողը սա է, Մր. Մարնըր. դուն կը խորհիս թէ, եթէ Սասուած քեզի արգարութիւն ըրած ըլլալ, ընաւ պիտի չթողուր որ դուն անմեղ ըլլալով հանդերձ չար գող մը անուանուէիր»:

«Ո՛հ», ըսաւ Սալըս, «այդ էր որ կարմիր տաք երկաթի մը պէս վրաս ինկաւ, քանզի ինչպէս կը տեսնես, ոչ վերը և ոչ վարը չկար մէկը որ ինծի համար հոգար կամ կարեկցէր: Մինչև անգամ իմ բարեկամս որուն ապաւինելու էի, իմ հացս ուտողը, ինծի դէմ կրունկ վերցուց»:

«Ո՛հ, ան դէժմէկն էր. չեմ կրնար հաւատալ թէ իրեն նման ուրիշներ ալ կան», ըսաւ Միսիս Ուինթրափ: «Բայց ինքզինքս քունէ արթնցածի պէս կը զգամ և չեմ գիտեր թէ գիշեր է թէ ցորեկ: Ես կը խորհիմ թէ քեզի պատահածին մէջ ճշմարտութիւն մը կար, եթէ երբեք մէկը կարող ըլլար զայն գտնել, ինչպէս կը պատահի, երբ բան մը ապահով կը պահես բայց չես կրնար գտնել: Պէտք չէր քեզի այնչափ վշտանալ, Կրկին պիտի խօսակցինք այս խնդիրին վրայ. քանզի հիւանդներու հոգ տարած ասեմս միտքս բաներ կու գտն որոնց վրայ հանդիստ նստած ասեմս երբեք չեմ կրնար խորհիլ»:

Սըվալ

(Անգլիէնէ)

(Շարունակել)

«ԻՄ ԶԱՅՆՍ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Է»

1.

Քեզի կոտորած, ու՛ Տէր

Ով ամենօրհնակ Տէր, քեզի կու գամ ուխտերս նորոգելու: Հոգիս կը յածնայ, կը խոնարհի աղաչ-խարութեամբ քու առջևդ երբ միտքս կը բերեմ քու համբերութիւնդ, սէրդ և գորովայն կրկայն-մըտութիւնդ առ իս: Կը խոստովանիմ թէ յաճախ լքի քեզ, հեռացայ քեզմէ, ամօթ եղայ քու պատ-ուական անուանդ: Վշտացուցի քեզ, մինչ կըր-նայի հաճոյք պատճառել քեզի: Հակառակեցայ քեզի, մինչ կրնայի ողջակէզ ըլլալ քու սուրբ զիտաւո-րութեանցդ սեղանին վրայ: Մեղայ, Տէր, մեղայ, ես զիս արգարացնելու քաւ մը իսկ չունիմ: Ար-գարութիւնս դուն ես, և ջատագովս քու թան-կազին արիւնդ է, ով մարգարէն Յիսուս:

Այս վայրկեանէս, ով Տէր, կ'ուխտեմ հրաժարիլ բոլոր չար ու խարեպատիր գործերէն, որոնք ան-սուրբ սիրտալեւտութեամբ մը գրաւած են սիրտս: Կը հրաժարիմ այն նուաւտացուցիչ ընկերակցու-թիւններէն որոնք իմ ներքին կեանքիս ջերմու-թիւնը նուազեցուցած են, այն զիրքերէն ու զուար-ճութիւններէն որոնք քեզի հետ հաղորդակցու-թեան քաղցր ժամերուս վրայ շուք ձգած են: Մէկդի կը թողում հոգեւոր թոյլ ու դանդաղ սովու-րութիւններս, որոնցմով, աւա՛ղ, զրկուած եմ տանդ օրհնութիւններէն, եկեղեցւոյ մխիթարու-թիւններէն և քու Խօսքիդ կենարար առաջնոր-դութենէն ու սփականքէն: Կը հրաժարիմ այն զիւրստ պաշարող բայց մահացուցիչ չղթներով կաշկանդող մեղքերէն, որոնք կողոպտեցին ինձմէ քու օրհնաբեր ներկայութեանդ հաճոյքներն: Կ'ու-րոշեմ մերժել Սատանան և իւր բոլոր գործերը, աշխարհի բոլոր ունայնութիւնները, մարմնոյն բո-լոր անձնաւոր ու մեղսայից բաղձանքները: Եւ, ոհ, Տէր, այս բոլորը կը մերժեմ միայն քու հնոր-հապք ձրի գորութեանը, վստահելով: Քու անպին արեամբդ կնքէ որոշումներս, զիս իմ կամքիս ոյ-ժին մի թողուր: Ոհ, հաւատարիմ պահէ զիս բա-րեկամամ Հայր: Պահէ իմ քայլերս որ քեզի հետ քայլեմ Ենոքի նման, Հաւատքս աւելցուր, կ'ա-ղաչեմ: Քեզի կը յանձնուիմ ոչ կարող ես անքի՛ծ կեցնել քու փառաւոր ներկայութեանդ մէջ մինչև այն օրը, երբ այլևս ուխտել ու ուխտադրուծ լի-նել պիտի չըլլայ:

2.

Ներքին կեանքս օրհնէ, ու՛ Տէր

Տէր, կը բաղձամ կատարելապէս մաքուր ու հա-ճելի ըլլալ ներքին կեանքիս մէջ: Դուն մաքրու-

թեան բիւրեղեայ աղբիւր եղիր իմ մէջս, կարողա-ցուր զիս քեզի պէս սիրել ամէնքը: Գորովանօք ու բարեացակամութեամբ թող խորհիմ ամէնուն վրայ: Անմաքուր խորհուրդներու շուքն անգամ մի թո-ղուր որ անցնի մաքէս:

Օրհնութիւնս մը ըրէ զիս իմ տանս մէջ: Մութ օրերուն մէջ անոր երջանկութեան ճառագայթը ը-լամ: Եկուր, իմ մէջս բնակէ քու բովանդակ կա-րողութեամբդ և ես տանս արեգակը կ'ըլլամ: Իմ մէջս բնակէ և ես սիրոյ անաղտորաղբիւր կ'ըլլամ: Ես անց քեզի ոչինչ եմ և ոչինչէն ալ պակաս:

Ամէն օր արթնցուր զիս, Տէր աշակերտի մը պէս մտիկ ընել քու ձայնիդ: Կարողացուր զիս ցատկելով անդէս՝ կանգնել առջևդ ձայնդ լսածիս պէս: Հաւատարիմ ծառաներուդ պէս արթնում պահէ զիս ամէն երեկոյ քու սեղանիդ սպասաւորել ան-կողին երթալէ առաջ: Օգնէ ինձի խղճի մաօք և արգարութեամբ օրհաչիւս քննել աչքերս գոցելէ ա-ռաջ: Ժիր պահէ հոգիս, Տէր, որ հրեշտակաց հա-ցը հաւաքելու վաղեմ դեռ սուաւօտեան շաղը Մա-նանային վրայէն չը զաւթած: Ոհ, Տէր, քեզի հետ ունեցած հաղորդակցութիւնս անխախտ ու անընդ-հատ պահէ բոլոր օրուան միջոցին որ միշտ վեր երեւդ նայիմ, մինչև իսկ երբ խօսելու ժամանակ չունենամ: Քաշէ զիս և պիտի հեռեմ քեզի:

3.

Զգուշացրէ զիս, Տէր

Կը բաղձամ պատուական զգուշութեամբ դոր-ժածել ժամանակս, առողջութիւնս և կենացս բո-լոր պատեհութիւններն: Սորվեցուր ինձի թէ ի՞նչ կը նշանակէ Ձեր մարմինները տաճար են ամէն-օրհնակ Սբ. Հոգւոյն, և օգնէ ինձի անձս մա-քուր պահել որ հոն դուն բնակիս: Տէր, առ սիրտս, քուկդ ըլլայ այն և ահա բոլոր անձս քուկդ կ'ըլ-լայ: Յայնժամ կրնամ մասնակցել օրինաւոր ժա-մանցներու և զուարճութեանց առանց մեղանչե-լու, և այդու լաւագոյնս կը ծառայեմ քեզի: Յայն-ժամ աւելի լաւ կրնամ ըմբռնել թէ ի՞նչ է զիս ստեղծելուդ գերագոյն նպատակը: Տէր, ցուցուր ինձի ինձ հնորհած սաղանդներդ և օգնէ երկուքը չորս և հինգը տանս ընել:

Հողիդ թող լուսաւորէ, կրթէ ազնուացնէ և սրբացնէ հոգւոյս բոլոր կարողութիւններն: Թող ուսուցանէ ինձ թէ ի՞նչպէս աղօթելու եմ քեզի և ի՞նչպէս պաշտելու եմ քեզ, քեզ՝ որ անհասկնալի և անբացատրելի սիրով սիրեցիր զիս: Թող բանայ սրտիս ականջներն որ կարենամ լաւագոյնս հաս-կընալ քեզ, Փրկիչ իմ, և քու յարութեանդ զօ-րութիւնը: Մաքով և սրտով տուր ինձ համբաւ-

նազ վեր, քու քուլդ և շարունակ քու հետ բնակիմ հողուով մինչև որ այս վրանին սխաներն փշրին և շուանները փրթին ու միասին փողը խնամն և յայնժամ հողին, ախ, իմ փրկեալ հողին ձիւնի պէս ճերմկեցած, վեր սաւառնի, արեւներէն ալ վեր, այն երկիրը, որու արեւակն դուն ես, լոյսն ու ջերմութիւնը դուն ես, կեանքը դուն ես. և վաշեքը քու ներկայութիւնդ, ու անունդը դուռս սէր է:

«Թող շուտ դալ այն օրն Տէր սիրելի»

«Հոգիս ալ վեր ելլէ բնակի: Ամէն»

Պոլիս Մարա 23/5

Գ. Խ. Տ.

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԷՆ ՄԻՆ

Այս յօդուածը գործը 1905ի Հոկտեմբերին օր մը իրիկուան դէմ այցելեց ի Թոքիօ պալատի, պարզ տուն մը, որուն մէկ ուսումնասնականին մէջ տեսաւ մարդ մը անգամաւոյժ, որ արտաքին երևոյթով ուէ տարբերութիւն չունէր ուրիշներէ: Ունէր աշխոյժ և քաղցր դէմք մը, բարեկամական վարմունք և ուսումնականի հով մը: Բայց չկային նոյն ուսումնականի պատկանեալ գործիքներն, կազմածներու հաւաքոյթ մը, օրինակի համար գիրքեր, և արդի ուսումնականներու աշխատութիւն պակեցնող այն շատ մը բաները: Ոչինչ կար որ ցուցնէր թէ այս մարդը կատարած ըլլար մին այն ամենամեծ գործերէն, որոնք երբեք գործուած են ուէ մարդու ձեռքով աշխարհի սկիզբէն ի վեր, այնպիսի պարագաներու ներքեւ որոնք յուսահատական կը թուին:

Այս մարդուն անունն էր Սամուէլ Ի. Ճ. Շէրէշվիլի, Բողոքական Եպիսկոպոսական Եկեղեցւոյն միախմբար եպիսկոպոս, և գործն էր Աստուածաշունչը Չինարէնի թարգմանել, կրկին թարգմանութեամբ Մանտարիններէն և Ուէնիներէն: Առաջինը Չինաստանի պաշտօնական լեզուն է, և երկրորդը ուսումնականներու և գրագէտներու լեզուն: Այս թարգմանութիւններուն միջոցաւ Եպիսկոպոս Շէրէշվիլի Աստուածաշունչը առաւ գրեթէ 400,000 ժողովրդի, այսինքն երկրի բնակիչներուն իւր մէկ չորրորդին: Եւ գործին մեծագոյն մասը կատարուեցաւ անոր անգամաւոյժութեամբ ուժաթափ ըլլալէն ետքը և ցաւի ու տկարութեան մէջ:

Եպիսկոպոսը մեծաւ անցեալ Նոյեմբերին Եկեղեցական քանի մը թերթեր տկարները ըրին այս մահուան բաց բաղդատապէս քիչեր գիտն թէ այսպիսի մէկը երբեք ապրած է և կատարած է այսպիսի գործ այսպիսի աննպաստ պարագաներու մէջ:

Եպիսկոպոս Շէրէշվիլի Լեհ Հրեայ մըն էր, 1831ին ծնած, աղքատիկ ընտանիքի մը մէջ, Ռուսական Լեհաստանի աննշան քաղաք մը: Հայրը ուրոյած էր որ անիկա Ռաբբի ըլլայ, և անոր կանխագոյն դատարարականութիւնը ատոր կը նայէր: Ստորագոյն դպրոցներու մէջ կարդալէն ետքը Պրէշլաւի Համալսարանը գնաց, ուր Երբայեցիներէն Նոր Կտակարանը ձեռքն անցաւ. կարդաց զայն և համոզուեցաւ թէ Յիսուս Մեսիան էր: Այս բանը պառակտում բերաւ ընտանիքին մէջ, և այդ պատճառաւ անիկա Ամերիկա եկաւ: Երբ Նիւ Եորք հասաւ, ջերմ ընդունելութիւն գտաւ Լեհացի Բրիտանիկներէ, որոնց ներկայացուեցաւ յանձնարարականով, և ժամանակ մը ետքը մտաւ Երեցական Եկեղեցւոյն Արեւմտեան Աստուածաբանական ձեւմարանը: Բայց իւր ուսանող ձեւարանական ընթացքը աւարտելէ առաջ միացաւ Բողոքական Եպիսկոպոսական Եկեղեցւոյն, և մտաւ Նիւ Եորքի ընդհանուր Աստուածաբանական ձեւարանը 1858 աշնան:

Յաջորդ տարին Չինաստան գնաց իր եկեղեցւոյն հովանաւորութեան ներքեւ: Երբ հոն հասաւ, լեզու սորվելու նշանաւոր տաղանդ ցուցուց, և քիչ յետոյ իւրեւ օգնական աշխատեցաւ ազօթադիրքը և Սուրբ Դրոց մասեր Չինարէնի թարգմանելու գործին: Բայց շուտով եղաւ ինքնազուլա թարգմանիչ և ամբողջ Հին Կտակարանը Մանտարիններէնի թարգմանեց առանձին: Այս գործը ութ տարի տեւեց: Նոր Կտակարանը Մանտարիններէնի թարգմանեց Եպիսկոպոս Պըրրոնի հետ: Անոր այս թարգմանութիւնը որդեգրուեցաւ Անգղիական և Ամերիկական Աստուածաշնչի Ընկերութիւններէն, և շատ տարադրութիւններ ունեցաւ: Այս գործին հրատարակուելէն ետքը ինք վերադարձաւ Միացեալ Նահանգները երեք տարուան համար: Այս միջոցին ընտրուեցաւ Շանհայի Միախմբար Եպիսկոպոս: Մինչ Ամերիկա կը գտնուէր, ստակ ժողովը Սէյնթ Ճոնս Գոլէճը հիմնելու համար Շանհայի արուարձաններուն մէջ: Այս էր առաջին ոչ-Հոմբէական Բրիտանիկ գոլէճը Չինաստանի մէջ: Շէրէշվիլի Շանհայ վերադարձաւ 1878ին, և նոր գոլէճի ձեռնարկին մէջ հսկողութեան պաշտօն վարեց:

1881ին Օգոստոսի տար օր մը, արեւդարի եղաւ, կամ անոր նման բան մը, և մասամբ անգամաւոյժ եղաւ. Եւրոպա գրկուեցաւ զարմանուելուն համար, բայց քիչ օգտուեցաւ: 1883ին հրաժարեցաւ Եպիսկոպոսական այդ թեմէն, վստահ չէր ուղեր պահել պաշտօն մը որուն պարտականութիւնները չէր կրնար կատարել: 1886ին վե-

բաղարձաւ Միացեալ Նահանգները, թէ և այն ատեն մասնակի միայն կրնար գործածել իր ձեռքերը և ոտքերը, և կը ներդուէր խօսելու գծուարութիւնէ:

Այսօրինակ պարագաներու մէջ շատեր իրենց գործը աւարտած պիտի համարէին, և մինչև անգամ պիտի խորհէին թէ Նախախնամութիւնը վերջնապէս պիտի ըլլար աւելի աշխատելը: Բայց եպիսկոպոսը ուրիշ կերպ կը խորհէր:

Երբ սկսաւ Սուրբ Գիրքը թարգմանել Ուէնիիերէնի, որ է դասական լեզուն, ի սկզբան արտասանելով և ուրիշի գրել աւելով ըրաւ ասիկա, բայց յետոյ գրի մեքենայ գործածեց, Հոռոմէական այբուբէնը կիրարկելով Չինարէն ձայները հեգելու համար: Ատեն ատեն իր միջնամար — միակ մարդը որ կրնար գործածել — այնքան ուժաթափ կ'ըլլար որ իրեն անկարելի կ'ըլլար մեքենային բանալիները վար կոխել. և այն ատեն կը գործածէր փայտիկ մը փոխանակ այդ մատին: Այս կերպով իբր 25,000 ձեռագիր երեսներ սպեց, գործ՝ որ տեւեց գրեթէ ինը տարի:

Երբ այս գործը աւարտուեալ վրայ էր, ինչորեք որ ինք նորէն Չինաստան ղրկուի, և հոն գնաց իր Չինարէնի թարգմանութիւնները հրատարակելու: Տարի մը և ութ ամիս տուաւ ձեռագիրները Չինական նշանագիրներու վերածելու, Չինացի գրագիրներու օժանդակութեամբ, երբ ահա հրաւէր ընդունեց Ճափոն երթալու, Հին Կտակարանի Մանտարիներէնի սրբագրեալ թարգմանութեան մը տպագրութեան վերին հսկողութիւնը ստանձնելու համար: Տպագրութիւնը Ճափոնի մէջ աւելի աժան կ'ըլլայ քան Չինաստանի մէջ:

Սրբագրութեան գործին հետ Ուէնիիերէնի թարգմանութիւնը հրատարակելու պատրաստութեան իր գործը շարունակեց: Այս թարգմանութիւնը այնքան հաւնուեցաւ որ Աստուածաշնչի Ընկերութիւնը ստանձնեց անոր տպագրութեան ծախքը: Այսպէս, հուսկ ուրեմն Աստուածաշնչի Չինարէնի երկու լաւագոյն թարգմանութիւնները աշխարհի ընձեռուեցան ըստ մեծի մասին սոյն միակ մարդուն աշխատութեանց շնորհիւ: Եւ այս գործին մեծագոյն մասը կատարուեցաւ անոր ախտի պատճառաւ անկար վիճակի մէջ ինչպէն ետքը: Յիշեալ երկու թարգմանութիւններն ալ որդեգրուած են Աստուածաշնչի Ընկերութիւններէն, իբրեւ գոյութիւն ունեցող թարգմանութիւններուն լաւագոյնները:

Եպիսկոպոս Շէրէշէվսքի սկսաւ նաեւ վկայութիւններով Աստուածաշունչ մը, որ տեսակ մը համաբարձաւ էր այս երկու թարգմանութիւններուն համար: Այս գործը լրացնելէն անմալ մետաւ: Բայց

Աստուածաշունչը տուաւ երկրի բնակիչներուն իբր մէկ չորրորդին — անհափելի բարեգործութիւն — և անոր արիութեան և կորովին շնորհիւ նոյն իսկ մարդկութիւնը անկորուստ պատիւ ընդունեց:

Եթէ մէկը մարդիկ փնտռէր այս գործը կատարելու համար, պիտի ըսուէր թէ զանիկա ուսումնալիւսներու մեծ ընկերակցութիւն մը միայն պիտի կարենար ի գլուխ հանել, բայց տես որ անիկա կատարուեցաւ հալածեալ ցեղի մը պատկանող, իր տնէն և երկրէն աքսորուած, և հիւանդութեան պատճառաւ գրեթէ բացարձակապէս անկարող վիճակի մասնուած մարդու մը ձեռամբ:

ՊԵՏՐՈՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ՝ ԱՌԱՋ ՆՈՐԴ ՍԸՎԱԶԻ

Պետրոս սրբազան ի Տէր հանգեաւ Ապրիլ 22ին (Հ. Տ.) Յարութեան կիրակի օրը, ժամը 11ին (Ը. Թ.): Տարիէն աւելի էր որ ծերունի առաջնորդը տկար ու հիւանդ էր: Բայց վերջերս բաւական կազդուրուած քանի մը անգամ քաղաք եկաւ և պաղ առնելով թոքատապի բանուեցաւ: Ապրիլ 24ին փառաւոր հանդէսով թաղուեցաւ: Սյո օրը մասնաւոր սուգի օր եղաւ: Սըվաղցիներու համար: Ամբողջ քաղաքը ոտքի վրայ էր: Աստուան ժամը մէկին (Ը. Թ.) օժման արարողութիւնը կատարուեցաւ: Մայր եկեղեցիին փառաւոր չէնքին մէջ և 4ին յուզարկաւորներու թափօրը դանդաղ քայլերով ուղղուեցաւ դէպ ի Ս. Նշանի վանքը: Քաղաքիս կառավարիչ Ռէշիտ փաշա ընաւ ջանք չինացեց կանոնաւորութեան համար: Երբ իմացաւ թէ Ն. Սըրբազնութիւն նշնած է, իր կողմէ մարդիկ ղրկեց Առաջնորդարան և ղգացուց թէ «Ամէն պատիւ կրնան ընել»:

Մինչ թափօրը յուշիկ կը յառաջանար Մայր եկեղեցիէն, փողոցները լեփլեցուն էին ժողովրդով: Տանիքները, պատուհանները, դռները, պատերը, ծառերը, և վերջապէս ուր որ քիչ մը բարձր տեղ կար ոտք դնելու, մարդոցմէ զատ ուրիշ բան չէր տեսնուեր: Թափօրին առջեւէն կ'երթային դպրոցներու աշակերտներ երկու գծի վրայ, մոմեր ձեռքներին (Լուս. և Ամերիկ. դպրոցներու աշակերտներ և վարժապետներ միասին էին): Այս երկու գծին մէջտեղէն կ'երթային Յոյն եկեղ. խաչեր, անոնց ետեւէն զանազան հաստատութիւններէ նուիրուած ծաղկեպսակներ, կարգով, Զուից. երկսեռ որբանոցէն, Աղքատախնամէն, Աղգ. որբանոցէն, Աղգ. հիւանդանոցէն, Աղգ. դպրոցներէն, Աղգ. վարժութիւնէն նաեւ քաղաքիս Ե. Ք. Ընկ.էն ծաղկէ խաչ մը: Յետոյ կու գային Լուս. եկեղեցւոյ խաչեր, Սրբազան Հօր գաւաղանը և մետաքս բարձի վրայ Օսմ.

պատուանշաններ, Երգեցիկ դպիրները, մինչև վաճառքը երգեցին 2 ժամէն լրացնելով երեք քառորդի ճամբան, և չորս տեղ դադարէին վրայ Աւետարան կարդացուեցաւ: Զայնաւորներուն ետեւէն կու գային քահանայական դասը զգեստաւորուած, ձիով-վիթներ, Հայ Կաթողիկ վարդապետներ, Պատ. Լուսինեան (*) և Յոյն քահանան: Սրբազանին անշուշտ մարմինը բարձր պիւրքով կը հանգչէր դադարէին վրայ, գլուխը ադամանդակու չաթով թաղ, զգեստները համակ ոսկեհուռ, կուրծքին վրայ Սբ. Գիրքը մը: Յոգնութենէն քնացածի մը կերպարանը ունէր: 93 տարիներու պայքարը չէին կրցած անոր թխազոյն մազերը ճերմկցնել: Դադարէին ետեւէն կու գային Վսեմ. կառավարիչ փաշային փոխանորդը Մէքթուպէն պէյ, Մէարիֆ միւստիքի, Ալայ պէյը, Սէր գոմիսէր և ուրիշ սպաներ և պաշտօնեաներ: Ֆրանս. նորեկ հիւպատոսը և թարգմանը, Ամերիկ. հիւպատոսին թարգմանը, Հայ երեւելիներ և վաճառականներ: Երբ թափօրը եկեղեցիէն բաւական ճամբայ քալեց, Օսմ. նուագախումբը և Օսմ. զինուորներ պաշտօնապէս բարեկի կեցած էին վայելուչ կերպով քաղաքիս Ամերիկ. բարձր. դպրոցի շէնքին քով:

Վանքին առջև սպասող զինուորներ ներս առին միայն պաշտօնական մարմինները և դպրոցականները: Մատարան մէջ մասնաւոր պաշտօն մը կատարուեցաւ և յետոյ թափօրը դարձեալ շարժեցաւ: Ամերիկ. գիշերօթիկ դպրոցի աշակերտներ նշանի կ'սպասէին երգելու համար մահերդ մը սեւեզր մեծ. թղթի վրայ: Երբ նշանը արուեցաւ, սկսան երգել: Ապա գրուած երգը Ուսումն. Խորհուրդին յանձնուեցաւ:

Գերեզմանին վերև դամբանական խօսողներ շատ կային, բայց հանգէսը չերկարելու համար միայն երկու անձ խօսեցան, Սողիկեան էֆ. Ազգ. դպրոցի կողմէ և Իսպիրեան էֆ. Ազգ. որբանոցի կողմէ: Յետոյ փոսին վրայ ոսկեզօծ փիղին մը ձգուեցաւ և քահանայ մը զետեղեց Սրբազանին մարմինը, որ շարականներով հողին տակ ամբողջուեցաւ:

Սըվազ, Մայիս 1/14

Յ. Կ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ

ԿԱՐԻՆՆԷ

Կարնոյ Հայ Աւետարանական եկեղեցիին երբեք տասարդները բարեկենդանի առթիւ ներկայացումներ սարքեցին Ամերիկեան տղայոց վարժարանին ընդարձակ սրահին մէջ. և իրիկուն մը միայն դրամով եղաւ, որմէ գոյացաւ՝ այլևայլ ծախքերէ դուրս՝

(*) Դժբաղդաբար միախմբարներ և Բողոք. երէցը բացակայ էին քաղաքէն:

7 ոսկիի չափ գումար մը, որ պիտի դորձածուի եկեղեցիին պէտքերուն համար: Ներկայացումներու նիւթերն էին Գլէնթը վերնագրով ողբերգութիւն մը՝ պատրաստուած Պատ. Յ. Սինանեանէ, և երկու կատակերգութիւններ, մին Մոլլէրի Աւաճառիչէն բարեփոխուած, և միւսը Զաքարէ Նշանաւոր: Հանգիստեաներ խիստ դո՛ւ մնացին այդ ներկայացումներէն:

Տեղւոյս Ամերիկեան տղայոց վարժարանին ամառվերջի հանգէսները և չրջանաւարտներու վկայականներուն լաշխումը, այս տարի իբր բացառութիւն, կատարուեցան Ապրիլ 23 և 26ի (Բ. Ե.) իրիկունները: Առջի իրիկունը չրջանաւարտներ՝ որոնք հինգ հատ էին՝ կարգացին իրենց ճառերը. միւսնոյն առին Մր. Սթէյրլըյթըն մոգական լապտերով ցոյց տուաւ ճառախօսներու նիւթերուն յարմար պատկերներ: Յաջորդ իրիկունը երկսեռ հոծ բազմութեամբ լիցուած էր դարձեալ դպրոցին ընդարձակ սրահը: Երգեր երգուեցան դպրոցի աշակերտներու կողմէն: Պր. Լեոն Կարապետեան (ընթացաւարտ Մարգուսին Անաթ. Գոլէճի) ջութակի վրայ նուագեց ներկայի կողմեր դաշնակի ընկերակցութեամբ: Պատ. Թադէոս Դուկասեան, Պատ. Յ. Սինանեան և Մատթէոս էֆ. Հովիւեան (ուսուցիչ Կարնոյ տղայոց վարժարանին) ուղերձներ ըրին ընթացաւարտներուն: Մր. Սթէյրլըյթըն կարճ ուղերձով մը վկայականները բաշխեց, Ընթացաւարտներ պիտի շարունակեն իրենց դասերը մինչև տարւոյն վերջը:

Ապրիլ 28ի կիրակի օրը ժամը 9ին (Բ. Թ.) Հաղորդութեան և Մկրտութեան խորհուրդները կատարուեցան, որոնց մէջ խօսելու և մատակարարելու լատին ունեցան Մր. Սթէյրլըյթըն, Պատ. Սուքիսո և Պատ. Թադէոս: Հինգ մանուկներ մկրտուեցան: Յաջորդ օրը Մր. Սթէյրլըյթըն տուանով մեկնեցաւ դէպ Ամերիկա, ուր պիտի մնայ մէկ տարիէն աւելի:

Կ. Յ. Յ. ՍԻՆԱՆԵԱՆ

ԱՂՐՆՁԻԿ

Աղընձիկ Խարբերդի հարաւային արեւելեան կողմէ՝ 5 ժամ հեռու՝ 60 տունէ բաղկացեալ բարերբեր գիւղ մ'է: Բողոքականները 22 տուն են հոս. մնացեալները Լուսաւորչական են: Լուսաւորչականները բաւական լաւ քարաշէն եկեղեցի մը ունին, բայց քահանայ և ուսուցիչ չունին: Բարեբաղդաբար եկեղեցական ժամասացութեանց վարժ և արարողութեանց հմուտ տիրացու մը ունին, որ եկեղեցիին դռնը կը բանայ առտու իրիկուն: Ժողովուրդէն շատեր ժողովարան կը յաճախեն և տղաքն ալ Բողոքականներու դպրոցը կը խրկեն:

Բողոքները աղուոր ժողովարան մը և նորաշէն երիցատուն մը ունին . արդիւնք ժողովուրդին քրաանց և անխնայ նախարարութեանց ու նաև միախոնարաց օգնութեան , որոնք ծախքին վրէթէ մէկ երրորդը հոգացած են : Տեղւոյս քարոզիչը ուսուցչութիւն ալ կ'ընէ նոյն ատեն , բայց զարոյցը տարուան մէջ եօթն ամիս միայն բաց է և երկուստէ 32 աշակերտ ունի : Ժողովուրդը տարեկան 10 ոսկի կը վճարէ : Իբր օգնութիւն ալ տարեկան 10 ոսկի կ'ընդունի միախոնարաններէն : Նոյեմբերէն մինչև Մայիս ամէն իրիկուն աղօթա-ժողովներ կ'ունենան , և ժողովուրդը առ հասարակ կը յարգեն առ ժողովները իրենց ներկայութեամբ : Աս տարի բաւական քաջալերութիւն եղած են եւ կեղեցիկն նոր աղօթողները . կիրակի օրեր ժողովարանը կը լեցնեն դրեթէ , և ուրախալի է որ Աստուծոյ Խօսքը իր յարգը կը վայելէ հոս :

Բողոքականութիւնը զատ եկեղեցի չի ճանչցուիր հոս . մինչև հիմակ ալ քովի մէկ զիւրին , Հապուսի , եկեղեցիին մէկ ճիւղը կը նկատուի : Եօթը տարի առաջ մէկ երկու հոգի եկեղեցւոյ անդամ ունէր , հիմա 12 հոգի ունի , որոց երկուքը առ տարի ընդունուած են : Ասանցմէ Եր կին են 7ը էրիկ մարդ :

Ուրախ ենք ըսելու թէ մեր Պատ. միախոնարաց այցելութիւնը շատ անգամ կը վայելենք , ինչ որ մեզի քաջալերութիւն մըն է մեծ : Շնորհակալ ենք նաև Վեր. Պաղատասար Դաւալճեանէն իր երբեմնի այցելութեանց ու հովուութեանը համար :

Խարբերդ-Աղընձիկ ՀԱՄԱՐՔՈՒՄ ՍԱՐԴՃԵԱՆ

ՍԱՐԿԱՒԱԳԻ ԶԵՆՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 28ի կիրակի առաւօտուն Խարբերդի վարի թաղի եկեղեցին խանուած էր հոծ բազմութեամբ : Այս հանգէսը նախորդ տարեկաւա Մալիճան աղայի հրաժարումին և հետեւաբար նոր սարկաւազի մը , Լիւլէճեան Կարապետ վարժարանի , ձեռնադրութեան ասթիւ տեղի կ'ունենար :

Բեմին վրայ կը տնտնուէին Վեր. Մր. Պրատուն , Պատ. Կիրակոս Խաչատուրեան , Պատ. Ասատուր Եղոյեան , և նոյն եկեղեցւոյն քարոզիչը Պր. Միհրան Յ. Գարբիշեան : Երաժշտական խումբն ալ պարբերաբար գեղեցիկ երգեր կ'երգէր Պր. Խաչատուր Պուճիգանեանի և երգչոնի առաջնորդութեամբ :

Աղօթքէ , ընթերցումէ և երգէ մը վերջ Մր. Պրատուն գեղեցիկ Հայերէնով մը խօսեցաւ Սուրբ Հոգիով լեցուելու վրայ : Պատ. Կիրակոս սարկաւազի պարտականութիւնները բացատրեց , Եւ Պատ. Եղոյեան խօսեցաւ միւս եկեղեցիներուն կողմէ և բարեմաղթութիւններ ըրաւ : Յետոյ Մալիճան աղա

իւր աջը տուաւ իր յաջորդին՝ քանի մը քաջալերական խօսքերով :

Եւ ահա ծունկի եկաւ Կարապետ վարժարան , և Մր. Պրատուն և Պատ. Կիրակոս և Պատ. Եղոյեան ձեռնադրեցին զայն եկեղեցւոյն սարկաւազ : Պատ. Կիրակոս մատուց ձեռնադրութեան աղօթքը :

Ժողովը երկու ժամ տևեց և ժողովուրդը ցըրուեցաւ ուրախ , հոգեորապէս կազդուրուած :

Խարբերդ

ՅՈՎ. ՍԵՓ Յ. ԳԱՐԲԻՇԵԱՆ

Դ Ո Ւ Ն

Դուն կը հսկես քունին մէջ ,
Ուժ տաս սիրով մ'անշէջ .
Մինչ կը նիրհենք դուն , ով Տէր ,
Մեզմէ վանես վիշտեր :
Յոգնածն ալ կը կորովի
Ձեռքիդ տակ կորովի ,
Մինչ անոնք աչքերն փակեն ,
Դուն կը հսկես վերէն :
Բիւր հաճոյքներ , օրհնութիւն
Կու տաս դուն ամէնուն .
Բոլորն ալ միշտ կը վայլեն
Բարիքներ քու ձեռքէն :
Դաշտին կամ մէջ արեւին
Շնորհքներդ կ'երեւին .
Երկիր , հով , ծով ու երկին
Յոյսանն դէմքդ կրկին :
Հոն բլրէն ու անտառէն
Շեշտերդ կ'արձագանդեն .
Մարդիկներու մեղմ ալիք
Պարզեն սէրդ բուն ու լիք :
Կը կրկնեմ ես , օրհնեալ Տէր ,
Իմ սրտիս բաղձանքներ .
Թող չլթներս միշտ վարժերն
Փառք տալ քու անունին :

(Գեորգի Երեմեյ)

Մ. Աղիզ

ՍՏԵՓԱՆ Մ. ՍԱՐԴՃԵԱՆ

Խարբերդի Աւետ. եկեղեցեաց Հոգ. Միութեան Սինոդն Յունիս 27 (Ն. Տ.) հինգշաբթի օրը ի նիստ պիտի գումարի Մ. Աղիզի մէջ : Ուստի ի գիտութիւն Միութեանս բոլոր եկեղեցեաց , կը ծանուցուի որ իրենց արտօնացեալ պաշտօնեան ըստ որդեգրեալ սկզբան եկեղեցւոյն կողմէ գրուած յանձնարարականով մը ճիշտ ժամանակին ժողովոյ ներկայանալու համար զրկել բարեհաճին :

Ի դիմաց Եկեղ. Հոգ. Միութեան Գործ. Ժողովոյն ԱՅՈՒՐ Ս. ՆՈՒՍՈՒՅ—Դէր Բարսեղաւ

Վաղը , ժամը 8½ին (Ը. Թ.) Պայտլ Հատուի մատրան մէջ տեղի պիտի ունենայ Կ. պոլսոյ Ե. Բ. Ընկերակցութեան վեցամսեայ Ընդհ. Ժողովը , նախապահութեամբ Փրոֆ. Յ. Հ. Զէճիլեանի : Ուղերձներ պիտի ընեն Վեր. Յակոբ Թաշճեան և Վեր. Յովսէփ Զէճիլեան , Եղբայրներ և քոյրեր սիրով կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ : — Իւնիւլեւտար , ժամ 7½ : Նիւթ Ես. Խ. 1-2 :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաք. Կիրակի Պարսից Շահին ծննդեան տարեդարձը տօնուեցաւ հանդիսագէս: Այդ առիթով Պարսից զեւպանը Պարսիկ գաղութին և պաշտօնական մարմիններու շնորհաւորութիւնները ընդունեցաւ: Վեհ. Սուլթանը յատուկ պաշտօնատարներ զրկելով իր շնորհաւորութիւնները յայտնեց զեւպանին: Ն. Կ. Վեհափառութիւնը նմանապէս Բումանիոյ զեւպանին յատուկ պաշտօնատարներ զրկեց Բումանիոյ Թագաւորին գահակալութեան առիթով: — Երկուշաբթի Ռուսիոյ Զարին թագադրութեան տարեդարձն էր: Այդ առիթով յատուկ պաշտօն կատարուեցաւ մայրաքաղաքի Ռուս զեւպանատան մատարան մէջ և յետոյ շնորհաւորութիւններ մատուցուեցան զեւպանին: — Մայրաքաղաքի փոստայններուն խնդրանքով ձեռնհաս իշխանութիւնը որոշած է օտար աղբիւր 75 փլօէ պահաւ կշտղ պարկերը չընդունիլ: Տեղային և գաւառային աղօրեպաններու ալ սղգարտրուած է օրինական այդ չափին միտ դնել և հոգ տանիլ որ ազալու ցորենները չափէն աւելի չթրջուին: — Շիրքէթի Խալիլէյի Մարտ ամսոյ հասոյթն եղած է 956,030 դահ.: Անցեալ տարի 1,044,268 էր, նախորդ տարին ալ 906,563: — Ռումանիոյ Գերմանական զեւպան Մ. Կիտէրլէն Վալսթէր, որ Գերման զեւպանատան գործերը պիտի վարէ փոխանորդարար, երկուշաբթի մայրաքաղաք ժամանեց: — Կայս. թիւի Պիր հաղարսպետին ականակուռ Իֆթիսար պատուանշան շնորհուեցաւ:

Նահանգներ. Հիւսիսային երկաթուղիին շինութեան ընդհանուր վերատեսուէչ Քեազիմ փաշա կը տեղեկագրէ թէ գծին շինութեան պարագայով 64րդ գնդին առաջին վաշտը ցարդ 20,441 խոր. մեթր տեղ հողային աշխատութիւն կատարած է, 3,064 խոր. մեթր տեղ սպառած պեղած և 740 խոր. մեթր տեղ երկաթ ձողեր զետեղած: Զորքորդ վաշտն ալ, որ վերջերս գործի սկսաւ, երկու օրուան մէջ 90 խոր. մեթր տեղ հողային յարգարումներ ըրած է: — Հայտարարիչա-Գոնեայի երկաթուղիին մինչև Պաղտատ երկարաձգման և Պուլկուրուէ անդին ձեռնարկելի շինութեան վերաբերեալ քննութիւնները կատարելու համար անցեալ չարթու քանի մը ճարտարագէտներ և պաշտօնեաներ մեկնեցան Հայտարարիչայի կառավարով: — Դամասկոսի երկարական Գիւլի և Թրամուէյի Մարտ ամսոյ հասոյթն եղած է 110,326 դահ.: — Էսիրնէէ կը գրուի թէ

նահանգին ամէն կողմը ցորենի այս տարուան հունձքը անցեալ տարուանէն հարիւրին 60 պակաս պիտի ըլլայ երաշտութեան պատճառով: — Տիար. պէքիլէ ալ կը գրուի թէ երկրագործութեան համար օգտակար անձրեւներ անդաշտած են: — Սէլանիկի մէջ ալ ձեռնարկուեցաւ առևարտիկան սակաւրան մը հաստատել Իզմիլի սակաւրանին նման: — Սէլանիկի երկարական թրամուէյի կառքերը յառաջիկայ Մարտին պիտի սկսին լսնիլ: — Վանայ Կաւաշ գաւառակին մէջ ձեռնարկուած է երկրագործական դրամատան ձեւը մը հաստատել: — Զեռնհաս իշխանութիւնը Տրապիզոնի կուսակալութեան հրամայած է ոչխարի վաճառականներէն մաքրային տուրք միայն առնել. միւս բոլոր տուրքերը չընջուած են: — Որոշուած է Էնիկլէրիկի մէջ երկրագործական սակարան մը հաստատել, արմտիքներու դնման և պաշտօնեաներու բնակութեան յատուկ շէնք մը կառուցանել, տուրեալը կշիռով ընել և միջնորդները արգելել: — Բէլէմիշ-Տրէնէի անթիլ հեռագրութեան կայաններուն մէջ 322ի Յունիկին 17,463 բաւ և Փետր.ին 24,030 բաւ փոխանակուած է: — Սէլանի գետին եզերքը յարմար տեղեր թուալ շինելու համար տեղային յանձնաժողով մը կազմուած է: — Սամսոնի մէջ շոգեհատային նոր ընկերութիւն մը կազմուած և արտօնութեան համար ձեռնհաս իշխանութեան գիւմուս եղած է:

Այլապէս. Կրթական նախարարութիւնը ամէն կողմ պատուիրեց գաւառային արհեստագործական վարժարանները աւելի զարգացնել, որպէս զի կարող արհեստարարներ ելլեն անոնցմէ: — Նաւային ընդհարումներու արգելման կանոնադիրը, որ Ուաշինկիթընի 1889ի համաժողովին մէջ պատրաստուեցաւ և 1897ին գործադրուիլ սկսաւ, Օսմ. կառավարութիւնէ ալ որդեգրուեցաւ, Օսմ. մարտանաւերու և առագաստանաւերու ջրուելու համար տալի հրամայուեցաւ Կայս. հրամանով: Արգ. տակալ երկու օրինակ մատուցուած է Բ. Դրան, որ զեւպանատաններու միջոցով պիտի ծանուցանէ թէ Օսմ. կառավարութիւնն ալ պիտի գործադրէ դաշն: Առաջագահական Ժ. Դ համաժողովը Պերլինի մէջ պիտի գումարի Սեպ.ին և Օսմ. կառավարութիւնը երկու պատուիրակ պիտի ունենայ հոն: — Թուրքիոյ մէջ Նորվեկեան հիւպատոսութիւններ պիտի հաստատուին ի մօտոյ: Նորվեկեան առաջին հիւպատոսն է Մ. Թէոսոր Բէլէն: — Բնտանիքին պետը պատասխանատու պիտի համարուի Մարդահամարի տոմարներու մէջ չարձանադրուած անդամի մը կամ անդամներու համար, և սաան մը մէջ

ընտրելով մէկէ աւելի ընտանիքներ մէկ տուն պիտի չնկատուին :

Բողոք. Ժող. Թերթիս թղթակիցներէն կը խնդրուի հրատարակելի յօդուածները այսուհետեւ Մր. Հ. Մ. Ալէնի ուղղել, իսկ հաշիւ և յանձնարարութիւններ ըստ առաջնոյն Տր. Պարնըմի : — Բիւթ. Միութեան տարեկան ժողովը երեքշաբթի սկսաւ : — Իզմիտի Գաւառ. Ժողովը դումարեցաւ Իզմիտի մէջ ամսոյս 24էն 26 : — Գայսէրի շրջանակի եւ կեղեցիներուն հովհաննիս և քարոզիչներու ցանկը, նաեւ Տարտանէլի Աւետ. եկեղեցիի շինութեան յատուկ նպաստներուն ցուցակը կը տեսնուին թերթիս ծածկոյցին վերջին երեսին վրայ : Պալթիմորի Աստուածաբանական Վարժարանին դասախօսներէն Վեր. Կիզրիչէ, որ վերջերս Տրովադայի աւետարակները այցելեց, 30 ոսկի տուած է ի նպաստ նոյն եկեղեցիի շինութեան : — Քարոզիչներու ցանկին մէջ գործածուած տիտղոսներուն բացատրութիւնը սա է. Տարիներ առաջ իբրեւ կանոն ընդունուած է ձեռնագրեալ պաշտօնեաներու «վերապատուելի» տիտղոսը տալ, հոգ. Միութեան ժողովներու կողմէ քարոզչութեան արտօնագիր ստացած պաշտօնեաներու «պատուելի» և ոչ-արտօնագրեալ քարոզիչներու «տիրար կամ էֆ.» : — «Կրօնասէր» Բէլ-լանդի 3,228 թիւին մէջ կը պատուիրանէ Տ. Աւետիք Վրդ. քարոզագրքին վրայ Աւետիքի մէջ երեցած յօդուածին, և կը յայտարարէ համառօտիւ թէ Հայ Եկեղեցին Մարիմուս մատուցուած արժեքներու մասին Տ. Աւետիքի տեսութիւնն ունի, և թէ, այս սխալ իսկ ըլլայ, քանի որ մեր նախահայրերը այսպէս հաւատացած են, մենք ալ այսպէս պիտի հաւատանք : Այսպէս մտածողներու ըսելիք չունինք մենք : Ազատ են իրենց ուղածին պէս հաւատաւոր : Սակայն կը սխալի, երբ Աւետ. քանի մը երգեր մէջ բերելով կը փորձէ ցուցնել թէ Բողոքականները լոկ իրենց կը վերապահին Քրիստոսի գիրքը : Գողգոթայի վրայ Քրիստոսի բաց բազուկները համայն Քրիստոնեաներուն համար են : — Մայրաքաղաքիս երեւելի Բողոքականներէն հանգուցեալ Յակոբ ազա Մարթայեանի ամուսինը երկուշաբթի մեռաւ 73 տարեկան : — Վեր. Գ. Տօնպալեան աղահոլ Մարտուն հասած է և հոն կը դարձանուի : — Սըլվալի միախմբար Մր. Փէրի և տեղւոյն հովիւ Վեր. Միհրան Գաղանձեան պտոյտի ելլելով երեք չաքաթի չափ աւետարանած ու հոգեւորապէս մխիթարած են չրջակայ եկեղեցիները : Զարայի մէջ 3 նոր անդամ ընդունած են եկեղեցին և 10 մանուկ մկրտած : Շապին Գարա-հիսարի մէջ ալ 4 և Թամզարայի մէջ 3 նոր ան-

դամ ընդունած են : — Մարաշի սրբանոցին տեսչուհի Միս Մէմընա Անգղիա գնաց քանի մը ամսուան արձակուրդով : — Մարաշի Աստուածաբանական ձեռնարանի չէնքին համար հետեւեալ նուիրատուութիւններն ալ եղած են (Օամ. ոսկին 128 դահ. հաշուով) : Պիթիտի Աւետ. եկեղեցի 163 դահ., Հալէպի եկեղեցի 173, Հասանդէլի եկեղեցի 64, Կէօքսանի եկեղեցի 136½, Վեր. Կիրակոս ժամկոչեան 87½ :

Հայ Լաւ. Ժող. Սանասարեան Վարժարանի շրջանաւարտներուն 23 տա հարիւրը ուսուցչի և կրօնաւոր կ'ըլլան, կ'ըսուի : — Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին քառասուն պաշտօնավարութեան տեղեկագրէն կը տեսնուի թէ այդ շրջանին մէջ ևօթը տեղի համար առաջնորդ կարգուած է, Սիսի մէջ դպրանոց մը բացուած է և վանքի տարեկան ծախքը իբր 890 ոսկի եղած է, որու 380ը դպրանոցին կը վերաբերի : — Տ. Դաւիթ Վրդ. Տէրաթեան երուսաղէմի լուսարարապետ ընտրուած է : — Մանթի Հայագէտ Յակոբ էֆ. Գուրգէնի աշակերտները կը խորհին, կ'ըսուի, հանգէս մը պատրաստել անոր ուսուցչական պաշտօնավարութեան 23ամեակին առիթով : — Պատուոյ Լեդէնի պատուանշան չնորհուեցաւ Պօղոս փաշա Նուպարի : — Էջմիածնի Գէորգեան Վարժարանը դրամական անձկութեան պատճառով արձակած է իր երեք կարգերը : — Արմաշի Դպրեվանքը իր ինսամակալութեան երկու անգամներուն հրաժարմամբ դրամական մեծ դժուարութիւններու մասնուած է, և հրաժարեալները դեռ չեն հաւանիր իրենց հրաժարականները ետ առնել :

Առաքելական հրապարակ. Մայիս 23 (Ն. Տ.) Օ. Ո. 100 Յօդ. Անատոլու ընտիր, քաշը 42-43 փր. : Լաւ. Մե Մով, 100 քաշը, 135-150 դահ., նոյն մանր, 95-100, Մէնիկ. (Ա.) 88-90, (Բ.) 86-88, Օ. 175-205 : տեսա (Ա.) 103-107 դահ., Սեւեւ, Պալքէսի (Ա.) (Բ.) 98-102, (Գ.) 93-96 : քաշը 62-65 փր., (Բ.) 52-54, Անատոլու 48-50 : Բաբէլ, Ռուս. Պոլսոյ Թէֆէկ, Էնկիւրիւ-Եողդատ քաշը 19-19½ դահ. : Շապար, Թրիէսթէ, կենդինարը 94 դահ. : Բաբէլ, Անատոլու գրքի-Մարշ, 100 քաշը 5-5½ մա, քաշը 7½-8 դահ. : ոսկի : Բաբէլ, Ասամա, քաշը 7 դահ. : Բէլի, Եգպտին, պարկը 88-90 դահ., Անգլին. 120, Ալի, Պալքէսի-Գա-Բիզան (Ա.) 42½ փր. : րահիսար 170-175 :

Դրամական. Մայիս 17/30 Օամ. Միաց. Օ. Ո. 102 10 Բուժ. Երկթղ. փր. 153 Մէնիկէ 107 17 Նաբոլէոն 87 Մէթալիք 104 17 Գրիմից 50 Մանր արծաթ 104 10 Անգլ. ոսկի 109 33 Ռուսիոյ բոլ 90 30 Մանէթ 8 72

ԱՐՏԱՔԻՆ

Իրլանդական կուսակցությունների ժողովի մը մէջ ի Տըպլին կուսակցութեամբ Մ. Բ. Լամբերտ որոշման վրէժ մը ներկայացուց, որու էական մասը հետեւեալն էր. «Քննելէ ետեւ Իրլանդական խորհրդի մը կազմութեան ծրագիրը, որ կառավարութեան կողմէ ներկայացուեցաւ, կը յայտարարենք թէ բոլորովին անյարմար է իր նպատակին և անգոհացուցիչ իր մանրամասնութիւններով, և մերժուելու է Իրլանդական ազգէն: Ինքնօրինութիւն խոստացող Անդրկիական նախարարութեան մը կողմէ այսպիսի ծրագրի մը մատուցումն ալ կը համարենք բան մը, որ կ'որդարացնէ մեր մինչև յարգ բռնած սա զիրքը թէ Իրլանդական խնդիրը կէս անօրինութիւններով կարգադրելու ամէն փորձ ամբողջովին անյաջող պիտի ըլլայ: Եւ Իրլանդական կուսակցութեան կոչում կ'ընենք՝ Երեւոյ. Ժողովին մէջ հակառակիչ այս ծրագրին և բոլոր ոյժով պնդել որ նախարարութիւնը ղուտ Իրլանդական ամէն գործերու վրայ իշխանութիւն ունեցող տեղային խորհրդարանի մը հաստատման ծրագիր բերէ:» Որոշմանով ղուտէտու կուեցաւ. խանդավառութեամբ և միաձայնութեամբ, և հազիւ հաւանական է որ կառավարութիւնը աւելի ոյժ սայ իր ծրագրին: Ընդդիմադիրները սաստիկ հակառակ են ասոր, և ահա Իրլանդացիներն ալ որոնց ի նպատակ պատրաստուած էր՝ կը յայտարարեն թէ պիտի հակառակին: Անօգուտ կը թուի այլեւս անով զբաղիլ: — Անցեալ հինգշաբթի Լիննեյնսի ծննդեան 200րդ տարեդարձը տօնակցաւ Ըփսալայի համալսարանին մէջ ի Շուէտ: Լիննեյնս Բողոք. եկեղեցականի մը որդին էր, և իր ժամանակի ամէնէն հռչակաւոր բուսաբանը եղաւ: Իր համբաւը այնքան մեծ էր որ Եւրոպական ամէն երկիրներէ, նոյն իսկ Ամերիկայէ, ուսանողներ կու գային աշակերտիլ անոր: — Լահէի Խաղաղութեան Դեպքանախորհրդին ժրանսական պատուիրակներէն Պառն Թ'Լիթթընէլ տը Գոնսթան սապէս յայտարարած է. «Մեր ուղածն է սակաւ սո սակաւ միջազգային արդարութիւն հաստատել բնութեան տեղ և իրաւարարութիւն պատերազմի տեղ: ... Բայց եթէ դժուարութիւնները իրաւարարութեամբ հարթելու ձեռնարկը յարաբերական յառաջդիմութիւն մ'է պատերազմի միջոցով կարողորդելու բարոյական դրութեան հետ բաղդատմամբ, ծագած վէճերն ալ հարթելէ աւելի աղէկ բան մը կայ, այն է՝ անոնց առջեւ ամուլ ըզորովին Ահա ասոր համար ամէն երկրէ բարեկամներու հետ միջազգային հաշտութեան ընկերութիւնը կազմած ենք, որ

կ'աշխատի միջազգային յարաբերութիւններու բարելոքման նպատակով միջոցորտ մը յառաջ բերել:» — Վերջերս ժրանսական թերթերու մէջ երկու լուր երեցաւ Վատիկանի նկատմամբ: Ֆէլիքս Կ'ըսէ թէ Միաց. Նահանգներու և Քանադայի եպիսկոպոսները, Պապին զրամական անձուկ վիճակը նկատելով, Ն. Սրբութեան խոստացած են տարեկան մէկ միլիոն սուրար (220,000 ռսկի) նպաստ տալ, որու մեծագոյն մասը պիտի հայթայթուի երկու երկիրներուն մէջ հանգանակութիւն բանալով և մնացեալ մասը պիտի հոգացուի եղիսկոպոսներէն: Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ Մէքսի և Սթրազպուրկի եպիսկոպոսական թեմերը, որոնք 1870էն ի վեր Ս. Աթոսին ուղղակի իրաւասութեան ներքեւ էին, հիմա Մայնսի Գերման արքեպիսկոպոսին իրաւասութեան ենթարկուած են Պիոս Պապին կողմէ: Այս անօրինութիւնը շատ կը վիրաւորէ ժրանսացիները: Թայֆլի Հոտի թղթակիցը այս երկու լուրն ալ կը հերքէ: Առաջինին նպատակն է, կ'ըսէ, այս կիսապնդին հաթ ոլկներն համոզել թէ Պապը իրենց օգնութեան կարօտ չէ: — Թայֆլ բաւական ընդարձակօրէն կը նկարագրէ այցելութիւնը: զոր Լոնտոնի Համալսարանին դասախօսները տուին Փարիզի Համալսարանին: Կրթական նախարար Մ. Պրիան, Փարիզի Համալսարանին կողմէ արուած ընդունելութեան մէջ, սապէս խօսեցաւ. «Ձերոյն նման այցելութիւն մը մասնաւոր նշանակութիւն ունի, քանի որ կը կնքէ խմայական միութիւն մը որ միշտ գոյութիւն ունէր, զոր խղել չեն կրցած ամէնէն ձախող դիպուածներ, և որ ահա իր բնական ընթացքը կը վերստանայ և շատ միաբերու արդիւնաւոր դարձակցութեամբ յառաջ կը բերէ բնականապէս սիրտերու միութիւն մը:» Նախարարը իր ուզերը վերջացուց սա խօսքով. «Կը խնդրեմ որ անխղի կերպով ձեր մէջ ամբայնէք Եւրոպի համայնութեան մարդկութեան յառաջդիմութեան համար խաղաղութեան և դիտութեան միջոցով:» Անդրկայի հիւրերուն արուած ուրիշ հացկերպութի մը մէջ նոյն պերճախօս ստեղծարարը ըսաւ. «Բնացականութեան արդիւնաւոր համաձայնութիւնը աւելցուցիք խորհրդարանական և քաղաքապետական սիրտիւր համաձայնութիւններուն վրայ, որոնց չնորհիւ վերջին քանի մը տարիներու մէջ իրարու աւելի մերձեցան երկու ազգերը, որոնք այնքան պատճառներ ունէին զիրար ձանձնալու և սիրելու և քով քովի յառաջանալու: Մեր երկու երկիրները իրարու միացնող բարեկամութիւնը չկրնար ստով ուրիշ փոփոխութիւն կրել, բայց եթէ աւելի խորանալ, աւելի արդիւնաւորիլ և աւելի տեւական դառնալ:» Խօսե-

ցաւ նաեւ երկու երկիրներուն մասնաւոր չնորհապարտութեան վրայ էտուրբտ թաղաւորին այն ազդեցութեան համար, որ նպաստեց արդի բարեկամական յարաբերութիւններուն հաստատման: — Սպանիոյ գահաժառանգ իշխանը կը կոչուի Ասթուրիանի իշխան, ինչպէս Անգլիոյ գահաժառանգը միշտ կը կոչուի Ուէյլսի իշխան: Ասթուրիան է Սպանիոյ հիւսիսակողմը ծովեզերեայ փոքր նահանգ մը: Անցեալ շաբթու այդ նահանգէն պատուիրակութիւն մը, ըստ սովորութեան, Մատրիա եկաւ և պաշտօնէն տուփով մը 1,000 ոսկի սուսպլոն նուէր բերաւ, նաեւ յաղթութեան խաչը, որով Ալֆոնսո թագաւորը իր մանկիկը պատուեց անոնց ինպրանքով: Իշխանը և անոր մայրը քաջառողջ են: Սանթոնտէր նահանգէն ղիւղացի կին մը կը դիմեցնէ մանկիկը: — Ծափոնական թերթերը, խօսելով Թայֆի փերինեան թղթակցին այն հեռագրին վրայ զոր հաղորդեցինք անցեալ շաբթու, կ'ըսեն թէ Տալնի մէջ ամէն երկրէ ապրանքներ կ'ընդունուին այն նոյն պայմաններով որոնցմով կ'ընդունուին ծափոնական ապրանքները, և թէ ծափոն լրջօրէն յարած է բաց դրան քաղաքականութեան, և երբեք տէրութիւններու քով իր վարկը չուզեր եղծել անիրաւ խտրիներ դնելով Մանչուրիոյ մէջ: Նաեւ կեղծ վաճառանիչերու և Մանչուրիոյ մէջ հեղինակի իրաւունքի ընդառաւման համար նոյն թերթերը կը մերժեն ծափոնական ամէն պատասխանատուութիւն: — Կայսեր ինպրանքով, ծափոնական նաւատորմը որ Միաց. Նահանգները կը գտնուի Գերմանական նաւահանգիստ մը պիտի այցելէ Անգլիա և Ֆրանսա երթալէ ետեւ: — Լուր մը հասած է Աւստրալիա թէ Ապրիլ 30ին թաթառով և ովկիանային մեծ կուհակով մը պատուհասուած են Կարոլեան կղզիները, և թէ մեծ վնաս եղած է և 200 տեղացի մեռած: Այդ կղզիները Գերմանիոյ կը վերաբերին: — Քուպայի վերջնագոյն լուրերուն համաձայն առաջին կարգի է կղզիին քաղաքական կացութիւնը և շաքարի հունձքն ալ նմանը չտեսնուած կերպով մեծ: Քուպա ներկայացուցիչ պիտի ունենայ Լահէի ղեկավարութիւնը մէջ:

Աւստրիական ընտրութիւնները սուրտեցան անցեալ երեքշաբթի, և Թայֆ կ'ըսէ թէ «Արդարեւ խորհրդարանական շատ հին փորձառութիւն պէտք է քաջ ճանչնալու համար քանորմէ կուսակցութիւնները որոնց լսմանուած է Աւստրիական նոր խորհրդարանը համեմատականի մնացած քուէարկութիւններուն պատճառով: Դէպքերուն ընթացքը կրնայ յատուց բերել նոր խմբակներ, բայց քաղաքականութիւնը ղիտողներու առջև այժմեանէն աւելի

չիթթիլ պատկեր դուն ուրեք պարզուած է:» Ամենաաղօրաւոր միակ կուսակցութիւնն է Ընկերվարական Ռամկավարականութիւնը, որոնց թիւը 11էն 83ի բարձրացած է: Այնուհետեւ կու գան Բրիտանեայ Ընկերվարականները, որոնց թիւը 26էն 67ի բարձրացած է: Այս վերջին կուսակցութիւնը Կղերական Կեղերոնին հետ պիտի միաբանի, որու անդամներուն թիւն է 29, ինչպէս վերջին Ռայխսրաթին մէջ: Յեղակցական կուսակցութիւնները իրարու հետ աւելի աղէկ ձուլուեցան երկրորդ քան առաջին քուէարկութեան մէջ, վասն զի երիտասարդ Ձեհերու կուսակցութիւնը 19 անդամներ ընտրեց և երկու Գերման կուսակցութիւնները՝ 30: Թայֆ կ'ըսէ, «Պարագանքը նկատելով այս համարուելու է ընդհանուր քուէարկութեան սկզբունքին ամէնէն խիզախ կիրառութիւնը որ երբեք տեսնուած է Եւրոպայի մէջ: Աւստրիա համասեռ աղգ մը չէ: Ատիկա յաւէտ աշխարհագրական անուն մըն է այն բաղադրեալ ժողովրդին արուած, որ միայն ըլլալով հասարակաց հաւատարմութեամբ առ Կայսրն, թանկազին տարր մը հայթայթած է ի պահպանութիւն Եւրոպական խաղաղութեան:» Փորձը կատարուած է Կայսեր սուսնորդութեան տակ, և կը յուսացուին դոհացուցիչ արդիւնքներ: — Մայիս 24, վախճանեալ Վերթորիա թագուհւոյն ծննդեան օրը, այժմ կը կոչուի «Կայսրութեան Օր» և տոնախմբուեցաւ բովանդակ Մեծ Բրիտանիոյ և Գաղթականութեանց մէջ զբօսներ պարզելով և ուրիշ կերպերով: «Դաստիարակութեան Դաշնակցային Համաժողովը» բացուեցաւ այդ օրը Լոնտոնի մէջ: Այդ ժողովին ներկայ կը գտնուին Անգլիոյ, նաեւ Բանատայի, Աւստրալիոյ և ուրիշ գաղութներու գլխաւոր դաստիարակներ: Նպատակն է գաղութարներու փոխանակութիւն դաստիարակութեան խնդիրներու վրայ: — Նորիկիոյ Թագաւորը և Թագուհին Փարիզ ժամանեցին երկուշաբթի, և կայսրանին մէջ ղիմաւորութեան Հանրապետութեան Նախագահէն և Մատամ Ֆալէէոն: Երեկոյն մեծ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի սրտիւ անոնց: — Միսիս Մաքլինը, Միացեալ Նահանգաց վախճանեալ Նախագահին այբին, մեռաւ ի Բէնթըն, Օհայօ — Թօքօէ կը հեռագրուի թէ ծափոնիները մեծ կարեւորութիւն չեն ընծայեր Սան Ֆրանսիսքօի խոտովութիւններուն, որոնք ծափոնցի մրցակիցներու յաջողութեան չհանդուրժող Ամերիկացի ճաշարանապետներու նախանձին պարզ արդիւնքն են:

ԿԱՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՅՈՐ ՊՅՅԱՆԱՆ

Ֆինանսերը եղբուշու Ամերիկացի խան

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆՈՐ ԳԻՐԳԵՐՈՒՆ

ՎՐԱՅ ՄԱՍՆԱԽՈՐ ՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ՀՐԱԽԻՐՈՒԻ

Չինոյի երէջ հիշեցնողներն են. Այս գիրքը 177 էջէ կը բաղկանայ. Թղթակազմը 3 և լաթակազմը 4½ դահի կը ծախուի. Հայատառ Թուրքերէնին գինն ալ միևնոյնն է:

Պարսկերէն. Կը բաղկանայ 168 էջէ և կը ծախուի 3½ դահի:

Բրիտանական Վարդապետութիւն. Ի մօտոյ պիտի տպուի թէ՛ Հայերէն և թէ՛ Հայատառ Թուրքերէն, ուղղղները կրնան հիմակուրէն իրենց յանձնարարութիւնները ղրկել:

Տեղաւոր, Խաչի Մէկ Բնակիչ. Ասկէ առաջ ծանուցած ենք, որ ասկան այս անգամ նորէն կը յիշենք. Թէ՛ Հայերէնը և թէ՛ Հայատառ Թուրքերէնը լաթակազմ 7 և թղթակազմ 5 դահի. Ի Յանձնարարութիւնները ղրկել Մ. Ռ. Ո. Փիթի:

Նոր Գիրք. Վեր. ԳԱՐԱ ԳԻՐԳՐ ԵՆԵՐԻՆԵԱՆ, ԵԱՅՈՏ ԲԵՅՈՒՆ ԳԻՐ ԵՍՏԻ. Այս գիրքը, Աննենգ Կեանք մը, կենսագրութիւնն է Վեր. Գարա Գրիգոր Յարութիւնեանի, որ յիշուածէկ սարիէ ի վեր Թուրքիոյ Բողոք. մեծագոյն եկեղեցիին հովիւն է. Աշխատասիրութեամբ է կենսագրեալին սրգի Վեր. Յ. Գ. Գրիգորեանէ և ճաշակով տպագրուած Յ. Մատթէոսեան տպարանին մէջ. Հասցիքը աւետարանչուութեան համար հանգանակուող «Գարա Գրիգոր» անունով գրամատչիին յատկացուած է. Ուստի կը յուսացուի թէ Թրքախօս, մանաւանդ Վեր. Գարա Գրիգորը անձամբ ճանչցող, Աւետարանականներ պիտի ջանան անոր վաճառման համար ջանք չխնայել. Գինն է 5 դահ., այսինքն մէկ քառորդ մէծիտիէ, Ամերիկայի մէջ 25 սէնթ. Գնել ուղղղներ կրնան դիմել աշխատասիրողին, Պայպը Հառու, Կ. պոլիս, և գրամատչու Յովհ. էֆ. Լեւոնեանի, Այնթապ:

ՊԱՂՏԱՍՏԱՐԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՅ

Ի ՊՐՈՒՍԱ

Ապրիլ ամսոյ մէջ ստորեւ նշանակեալ գրամներն և իրեղէններն մեզի յանձնուած են, որոց համար խորին շնորհակալութիւններ կը մատուցուին:

Աղս. Տեարք և Տիկնայք.— Պ. Տօնճեան, Կ. Պոլիս 40. Փ. Քուրեան երկու որոց համար 1,180. Վեր. Գ. Թիւրատեան Զիլէ 108, որոյ 38 եկեղեցւոյ պնակէն. Վաճառումէ 30. Վեր. Կ. Յ. Յարութիւնեան, Հաճին 148. Վ. Մօզեան, Ամերիկայ. գեղակերտ սեղան մը պազարի համար. Մանտա բօսթ ոմն 70. Վեր. Փ. Իսքէնտէրեան, Իզմիտ 150, որոյ 50 եկեղեցւոյ պնակէն. Յ. Տէր Ահարոնեան 20, ոմն 40. Մ. Թագուրեան, Օրտու 105. Գ. Տէմիրճեան 27. Հաճի Քօսթի 20. Պ. Գապուլեան, Ակն 246 արհեստանոցի ճիւղի մը համար, մնացեալ 98 սակին ձեռք բերելուն Արհեստանոցն սկսելու պայմանաւ. Պ. Գ. Սիմոնեան, Սամսոն 80. Օր. Ե. Պօղոսեան 70 սիմիտ. Լ. Նալպանդեան, Ենիճէ 1906ի օրացոյցներու հասցիք 80. Ա. Գասպարեան 20. Համագումար 2,334 դահ.:

Ծանուցուած բայց դեռ մեզի չհասած գրամներն չենք հրատարակած. Յառաջիկայ Համարման տօնին հաստատութեանս տարեկան Պազարն տեղի կ'ունենայ. Բարեհաճ արտօնութիւնը ձեռք բերուած է արդէն. դեռ կը պակսին վաճառելի նիւթեր. Վաճառատուներու և տուներու մէջ կարեւորութիւն չունեցող նիւթեր եթէ ընդ փոյթ ղրկուին, կրնանք շահագործել զանոնք և կարեւոր գումար մը ձեռք բերել որոց պիտոյիցը համար. Յանձնել ի Կ. Պոլիս Մատթէոսեան Տպարան, Ամերիկայի խան:

Միշտ աղօթարար

Գ. ՊԱՂՏԱՍՏԱՐԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԲՐՈՅ. Վ. Յ. ԵԱՅՈՐԵԱՆ

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Խնամով սրբագրեալ եւ խիստ ճոխացեալ

Գին 50 դր. — Թղթասարի ծախով 55 դր.

Յանձնարարութեանց համար դիմել

3. ՄԱՏԹԵՈՍԵԱՆԻ, ՊԱՅՄԼ-ՉԱՌԻՑ 4. ՊՈԼԻՍ

ՔԻԼԻՍԵԼԵՐԻՄԻՉՏԵՔԻ ՐՈՒՀԱՆԻ ՄԷՄՈՒՐԼԱՐ

Պու. ֆիրմաթ տէ սէհվէն իսմէրի եազըլմայանլար, եախօտ եանըշ եազըլմայար պիզէ մալիւմաթ վէ-րիլէրսէ թասնիհ էտէր իզ. Միւլէ Աւեր.

Դ. ՄԵՐՔԵՋԻ ՐՈՒՀ. ԻԹԹԻՀԱՏԸ

3. Գալաթիյէ

Գալաթիյէ, Վեր. Բերովլէ եազուպեան, վէ Վահ-րամ էֆ. Թահմիսճեան, Ագսէրայ, Նիզուր էֆ. Էֆթիմիատիս, Ազիզիյէ, Նազարէթ էֆ. Համէթեան, Չինճի տէրէ, Միսաթ էֆ. Այըճեան, Էվէրէթ, Սարգիս էֆ. Զարարեան, Թալաս, Վեր. Միսաթ Մընչէրեան, Իւրկիւպ, Վեր. Իսթէֆանօս Սիրինիսիս, Կէմէրէթ, Վեր. Բարսեղ Տօնիկեան, Մուհմուտուն, Պատ. Յարութիւն ինչատուրեան,

Նէվէհէր, Տէմօսթէնիս էֆ. Էֆթիմիատիս, Պատ. Դրիգոր Գըրգեաշարեան, Զազմազ, Պատ. Թորոս Սահակեան, Զօմազըլ, Նապի էֆ. Զօփուրեան, Պուրխան, Վարգէվառ էֆ. Կարապետեան, Տէնէթ Մատէնի, Վեր. Յակոբ Տէր Ղազարեան,

Պօյ եւրէր,

Դըր չէհր, Եօզդատ, Թէրզիլի, Խոճիլի վէ էյ-լէնճէ, Իւրնէճ, Մէնթէչէ, Նիյաթ, Շարգըչա, Չէլթէթ, Պօր, Սալաթլը, Սարընամըզա, Սթէֆա-նա, Մուհիուրլու, Տէնտիլ, Բուժ Տիկիլն, Քէլլէր:

Թասնիհ. — Օրատ. քիլիսէլէրի վաըզլարը Ֆի-լատէֆէվս վէ Գալուստեան էֆէնտիլէր ճէնա-զընալ օլտըզլարը հալաթ սէհվէն «Վեր.» Իւնվանը էէր իքիսինէ տէ իհնալ էտիլմիշ տիր:

1906 Հուլ. 30-րան, 1907 Փետր. 1-է Գալաթի Սալթանէի Կիլիսէ ինչատուր վերէն ինչ-նէն ճէրվէլ տիր:

Գալաթի Սուլթանիլէտէն. — Պատ. Յովհ. Է. Ա-ճէմեան 120, Մր. Յիւրի Գալվէրթ 240, Թազուր էֆ. Սարգիսեան 240, Թազուր էֆ. Ուզունեան 60, Յակոբ աղա Աճէմեան 60, Տիկ. Տ. Սարգիս-եան 20, Պր. Պերճ Սարգիսեան 10, Պր. Արտաշէս Սարգիսեան 10, Պր. Բիւզանդ Սարգիսեան 10 եա-չընտա 10, Օր. Մարիամ Սարգիսեան 6 եաչընտա 10, Օր. Սըրուհի Գ. Քէլապեան 20, Տր. Ազիզ Սիւրէյա ալէ 109, Օր. Կրէյա Պարքըր 120, Մր. Էմմանթ Գալվէրթ 240, Մր. Չէյմս Ուօրաթ 360, Գոնթմանթիլն Զօկա 10, Գարրիէլ էֆ. Սարըեան 20, Տիկ. Մէօհրիւպէ Չիլինիլիրեան 20, Տիկ. Ն-րանիկ Ուզունեան 5, Տիկ. Զարգար Քիրէճճեան 1, Օր. Եղիսարեթ Քիրէճճեան 2, Տիկ. Եղիսարեթ Սարըեան 20, Օր. Թազուհի Աճէմեան 10, Պր. Պեարոս Աճէմեան 20, Օր. Հոսիսիմէ Յարութիւն-եան 5, Տիկ. Մաքրուհի Յարութիւնեան 2, Պր. Կարպիս Յարութիւնեան 7 եաչընտա $\frac{1}{2}$, Օր. Ար-չապոյս Յարութիւնեան 10 եաչընտա 1, Օր. Սիւրուհի Յարութիւնեան 6 եաչընտա $\frac{1}{2}$, Մր. Կօտֆրու Ուի-թօլ 600:

Սթամպուլուան. — Մր. Ու. Ս. Էմմանթ 120, Յովհաննէս էֆ. Թէլֆէեան 218, Միրիճան էֆ. Գալարգեան 109, Յարութիւն էֆ. Կոստիկեան 109, Վեր. Տր. Ա. Ֆ. Կէլթիս 543, Վեր. Չ. Ս.

Մէնիլնկ 218, Վեր. Ու. Ֆ. Օրմիսթըն 218, Տր. Տ. Վ. Տ. Բօսթ 190, Փրօֆ. Ու. Ս. Մըրրէյ 109, Մր. Չ. Ս. Բօլիթիս 20, Վեր. Տր. Չ. Ք. Կրլն 218, Վեր. Տր. Հ. Ս. Պարնըմ 218, Միսա Ա. Մ. Պըր-ճըս 239 $\frac{1}{2}$, Պատ. Գ. Գոնարաճեանըն վասըթաթ իլէ 54, Վեր. Տր. Չ. Չ. Հէրիթ 218, Խիլիլիկ Խոճ: ճէմա'աթը Բերա 536 $\frac{1}{2}$:

Իզմիրեան. — Ուիթօլ Գուժ. 600, Մր. Էտ-ուարտ Ուիթօլ 240, Մր. Հ. Օ. Ուիթօլ 600, Մր. Ա. Ուիթօլ 20, Մր. Էմիլ Թիսօթ 5, Մր. Հըրպըրթ Չօլի 5, Մր. Չէյմս Քէյզըր 10, Մր. Բըրսի Լա Յօնթէյն 5, Մր. Էտուարտ Ս. Ուիթօլ 5, Օր. Լիտիա Մալթազ 93, Բուժ Խոճ. ճէմա'աթը 50, Վեր. Չ. Փ. Մազնօթըն 108, Էրմէնի Խոճ. ճէմա-աթը 108, Վեր. Ա. Մաքրաթըն 54, Տօնթարտան 54, Մր. Ս. Լ. Գարտուէլ 20, Մր. Ըրնէսթ Էյ-պըթթ 276 $\frac{1}{2}$:

Մր. Յրանսիկ Չօնս, Խիլ. սէֆարէթիսանէ-սինտէ 480:

Պրուստան. — Վեր. Թ. Պօլտուլն 545:

Պաղէճիկալէն. — Վեր. Տ. Բ. Չէյմպըրս 109:

Թէրֆուրտազընտան. — Մ. Հ. էֆ. Գ. Քէ-պապեան 54, Յակոբ էֆ. Ուզունեան 54:

Թալանտան. — Վեր. Տր. Ուիլիլմ Տատտ 218, ճէման եւքիւն 9,339 $\frac{1}{2}$:

Գալաթի Սուլթանիլէ Գիլիսէ ինչատուր իչինէ նա-զարէթ էտէն Նէլթի թարաֆընտան Սալթանէ-տիր